

Přítomnost

ROČNÍK IX

V PRAZE 6. LEDNA 1932

ZA KČ 2.—

O státotvornosti a státobornosti

—fp—

Podle mého zdravého rozumu

EDMOND KONRÁD

Možno pasmatrif

F. PEROUTKA

Malý národ

KAREL ČAPEK

Rub krásné medaille

GAMMA

Na adresu generace vládnoucí

Ing. VÁCLAV HAVEL

Pokolení, které nezná pomeranč — Na cestě do roku 1932 — Vůdce nás opouští? — G. P. U. — Národní Politika — Pokusnictví elektrických podniků — Rok blamáže

40845
132
A300

O státočtvornosti a státočbornosti

Několik let jsme měli od toho pokoj. Ale, jak se zdá, zase přichází v některých kruzích do módy vytýkat t. zv. státočtvornost, nikoliv proto, že je to ošklivé udělané slovo, nýbrž proto, že je to pozitivní způsob smýšlení. Některé drobné časopisy opět se specialisovaly na vyhánění státočtvorného ducha; kdyby měly více vtipu, mohly by působiti vážnou škodu. Jestliže komunista duchovně válčí proti státočtvornosti, je to zcela pochopitelné a je si toho možno i vážiti; postupuje podle přesného, logického plánu; ví, co chce, a to vždy šlechtí muže, i takového muže, s kterým ne-souhlasíme. Ale co to má být, jestliže demokrat v demokratickém státě vytýká státočtvornost? V nejlepším případě je to subtilně intelektuální dělání do vlastního hnízda. Znamená to, že ten člověk nebo ta skupina lidí nevědí, co chtějí; že nevědí ani, co mají rádi a co neradí, což je ta nejhorší věc, která se může přihodit.

Už to, že polemisoání proti státočtvornosti vstalo z hrobu, je vážnou známkou doby. Časy, které přináší hospodářské nepřijemnosti, přináší vždy také nepřijemnosti duchovní. Již ten fakt, že zase znamenitě se rozrůstá typ lidí, o nichž napsal Havlíček, že „všechno na světě raději všanc dají než pověst svého radikalismu“, svědčí o kritické a nejisté době. Kdejaký dlouho se podbírající negativistický vřed v duši nyní se provalí. Poctivý demokrat v demokratickém státě může si přát reformy kapitalistického řádu nebo docela jeho odstranění (je málo lidí, kteří by měli vážnou příčinu prolévatí slzy, kdyby tento hospodářský řád byl podstatně změněn); ale nemůže si přát, nemá-li v sobě nějaký takový vřed, aby bylo vyhlazeno pozitivní smýšlení vůči státu, jako člověk, který vidí nedostatky na světě, nemůže si přát, aby bylo vyhlazeno pozitivní smýšlení vůči životu.

Před pěti lety hrozilo u nás dosti vážné nebezpečí: tehdy rostl pod protektorátem občanské koalice fašismus, a nebylo dosti jasno, jak veliké jsou vlastně jeho síly a jak černé jsou úmysly jeho protektorů. Tenkrát nebylo o dnešních důvtipných radikálních kritikách státočtvornosti ani slyšet, protože patrně povětrí bylo příliš drsné pro jejich konstituci; jejich osobnosti tvořily přiměřenou ozdobu soukromých stolních společností. Víím, proč se nyní ozývají. Jejich názory domnívají se cítiti pach revoluce a hrozně neradí by zmeškali příležitost; protože nevědí ještě dobře, která příležitost bude ta pravá, nepřidávají se s úplnou jasností ani na tu ani na onu stranu, ale pro všechny případy vytvářejí si aspoň písemné alibi. Každý rozhodný komunista musí býti s intelektuálního hlediska milejší než tyto děti politického pološera. Oni mluví tak nejasně, že na jejich slova v každém případě může dojít. Vyhraje-li demokracie, oni jsou její věrní synové. Kdyby náhodou vyhrál komunismus, zda není zachováno v písemnostech, že polemisovali proti státočtvornosti?

Jestliže v této době demokrat bojuje proti pravé a levé diktatuře a jestliže se při tom vyskytnou jiní de-

mokraté, kteří mu vytýkají státočtvornost, je to, jako když voják v zákopec dostane vši. Když někdo někomu vytýká státočtvornost, má mít tolik laskavosti v sobě, aby odhalil tajemství své duše a oznámil světu, jaký program se v ní uhostil. Opakem státočtvornosti, kterou potíráte, je logicky státočbornost. Tu nám tedy chcete doporučovat jakožto duchovní bonton? To ovšem neuděláte, neboť by to bylo na první pohled absurdní. Neřeknete nic jasně. Spokojíte se tím, že se dále budete posmívat státočtvornosti, a neřeknete, co tedy místo toho. V oblasti logiky je to jasné: buď státočtvornost nebo státočbornost. O tom jest se vám rozhodovati.

Doufám, že se nepokusíte o úskok a nebudete vykládati, že odporem proti státočtvornosti myslíte odpor proti politice dnešní vládní koalice. Umíte nato-li psáti, abyste se dovedli vyjádřiti přesně, když chcete. Mluvíte-li o státočtvornosti, musíme mysliti o tomto základním problému: přejeme si míti tento stát pevný nebo nepřejeme? Kdybyste mluvili o tom, že váhavá politika vládní koalice nepřispívá k pevnosti, k spravedlivému uspořádání a k dobru tohoto státu, bylo by to něco jiného a nepolemisovali bychom proti tomu, nýbrž souhlasili bychom. Nebylo by to ostatně nic jiného, než co sami píšeme. Ale není náhodou, že kritisoujete sám pojem státočtvornosti: je ve vás živel metafysické kyselosti a rozmrzelosti, a tomu nestačí tak malá obět, jako je duchovní rozchod s dnešní koalicií.

Pan F. X. Šalda v nedávné přednášce o generacích také se dotkl problému státočtvornosti, ale ačkoliv se svou kritikou dotýkal také nás, musím říci, že mluvil daleko rozumněji a hlavně jasněji. Řekl přesně, co se mu na oficiální státočtvornosti nelíbí; k tomu má každý právo, a nadto měl p. Šalda v mnohem pravdu. Je třeba rozlišovati základní fakt státočtvornosti a nelibé zjevy různých (hlavně zistných) druhů státočtvornosti. Pravil-li p. Šalda, že příliš mnoho státočtvornosti literaturu kazí, měl nepochybně pravdu, tím spíše, že, nemýlím-li se, přiznal, že také příliš mnoho státočbornosti dovede zcela pokazit umělecké dílo. Je to prostě otázka, jak organicky a jak úměrně podaří se vtěliti tu nebo onu tendenci do knihy básní nebo do románu.

Státočtvornost nijak nebrání reformnímu smýšlení, a za naši státočtvornost nám národ věru nemá co odpouštět. Poněvadž jiným vytýkám, že mluví nejasně, musím říci, co sám přesně myslím státočtvorností: myslím jí kladný postoj k demokratickému státu a snahu o to, aby cokoliv se stane, stalo se ve formách demokratických a bez ohrožení existence tohoto státu. Uvnitř tohoto rámce můžete chtít kapitalismus jakkoliv reformovati nebo i odstraniti. Dokonce tato snaha patrně jest i státočtvornější než dnešní oficiální výrobní anarchie a vládní přešlapování na jednom místě. Ale jde o to, že demokratický stát je dobrým startem k pochodu do budoucnosti, a že i kritik má býti nad tím schopen něčeho více než úsklebu. Ona omrzelost, která se usklíbá i nad pojmem státočtvornosti, nic nevykoná, ani reformy.

Svetem jde velká hospodářská krize, a i nevlídní kritikové připouštějí, že Československo ji lépe překonává než státy ostatní. To jest cenný základ. Za kterého politického nebo hospodářského systému by chtěli raději žít? Nemluvte náměsíčně, nepřivolávejte za svědky poměry, jaké budou za padesát nebo za sto let, ale řekněte, v kterém sousedním státě by se vám nyní lépe žilo? Chcete německé poměry s permanentní občanskou válkou, v níž, jestliže to někdo proti demokracii vyhraje, bude to Hitler? Nebo by se vám líbilo pod polskou nebo maďarskou tyranii? Nebo chcete zastřenou polodiktaturu jugoslávskou či vleklou rakouskou bídu s Heimwehry? Československo je jediný stát ve střední Evropě, v němž se zachovala demokracie v původní podobě a který ušetřil své obyvatelstvo hrůz inflace a hospodářské katastrofy. Zde, ačkoliv jsme se také dopustili chyb, je cítit pevnou půdu pod nohama. Je možno a nutno na tom základě dále budovat — ale už to, co jest, stojí za to, abychom do své duše vpustili směr státotvorný. Nemyslete o naší situaci abstraktně, ale srovnávejte ji s konkrétními situacemi států jiných.

Tento stát je dílem ne jedné generace. Několik generací předků budovalo na něm, a nám jest spravovatí jejich dědictví. Kdyby za našeho života toto dílo se nějak zvrtilo, žili jsme a pracovali jsme špatně, i kdybychom v jiných směrech byli sebe chytřejší.

—fp—

p o z n á m k y

Vůdce nás opouští?

Z aktivních politiků jest nám dr. Engliš v hospodářských a i v některých jiných věcech autoritou největší. Žil vždy v naší mysli jako vůdce. Tím více litujeme toho, nastoupil-li — jak se zdá — nyní cestu, na níž ho nemůžeme následovat a nechceme. Englišův úvodní článek v „Lidových novinách“ na Nový rok jako by vykopal příkop mezi ním a většinou jeho následovníků. Máme dojem, že vůdce nás opouští. Snad je vina na nás, ale říkáme to tak, jak to je pravda: přestáváme mu rozumět. Nemůžeme jít za ním, jestliže zúžuje celou širokou světovou hospodářskou krizi, jejíž sociální, politické a technické příčiny domníváme se jasně vidět, na pouhou krizi deflační. Nemůžeme jít za ním ani v tom, jestliže nápravu hledá ve snížení mezd a platů. Věříme, že do lepší budoucnosti dostaneme se jen tím způsobem, že možnosti konsumu budou podstatně zvýšeny — tu jde Englišův návrh na snižování mezd a platů směrem právě opačným. Nemůžeme se s ním srovnat ani v podceňování důsledků racionalisace a v lhostejnosti k tomuto problému. Máme dojem, že dr. Engliš z nějakých neznámých nám důvodů se dívá na tuto krizi toliko jedním okem, že z celého bohatství příčin uvil si libovolně malou kytičku. Jakousi deflací nelze ovšem popírat, ale je to jen malá, finančně technická část krise, a ostatně by bylo nutno podniknouti analýsu příčin této deflace. Myslíme, že hlavní příčina poklesu cen je právě v neschopnosti konsumentů nakupovat, že je to v podstatě konsumentská krize, a že tedy snižováním konsumentských důchodů bychom výrobu nijak neozdravili, nýbrž ji naopak uvrhli do ještě větší nemoci.

Rozdíl mezi námi a Englišem je rozdíl mezi úzkým, finančním, a širokým, sociálně-politickým pojetím krise. Z toho také vyplývá rozdílnost v prostředcích, jež hledáme k nápravě. Nezapíráme, že cítíme tento rozkol bolestně. Byla by velká škoda, kdyby dr. Engliš se uzavřel v ohradě svého úzkého pojetí a kdyby tato krise měla být řešena bez jeho pomoci. Žádáme ho snažně, aby své myšlenky ještě jednou podrobil revidi.

—fp—

G. P. U.

Případ dra Vaňka v Moskvě a nesmysly, kterými ho ověsila G. P. U., oživily zájem o tuto ruskou instituci. Několik slov o ní:

Dějiny všech vlád jsou většinou dějinami jejich tajných i zjevných policí. Vytvořeny strachem vládnoucích před ovlá-

danými, věnují hlavní starost vytváření strachu jak u svých pánů tak i u hlídaných. Při trošce obratnosti a při dalekosáhlé pravomoci, jakou bývají policie vybaveny, mohou se učiniti nepostradatelnými a dáti své činnosti ráz tak pronikavé soustavy donucovací, zastrasovací a dohlédací, že život v takových státech je proniknut strachem až do nejdůvěrnějších rodinných vztahů. Jednotliví členové rodiny, aby si zajistili blahovůli této organisované libovůle, udávají se pak navzájem. Nutno přiznati, že, dovedou-li ruce tajné policie proniknouti až k těmto základům státního života, je to největší úspěch, jakého v tomto směru možno dosáhnouti. Dovede-li otec zraditi syna a dcera matku — což prý bylo ideálem Džeržinského, bývalého organisátora ruské mimořádné komise (Čeky), známé nyní pod jménem gosudarstvennoje političeskoje upravlenije (G. P. U.) — a co jeho nástupci uskutečnili, pak vlastně má tajná policie své spolupracovníky všude. S tajnou policií má se to jako s kostely — jejich nádhra a bezohlednost jejich kněží jsou úměrny zaostalosti lidu. Jako zde je i tajná policie exploatací této zaostalosti. Primitivní vládcové vykládají si mlčení nevědomejšího lidu — anebo aspoň věří podobným výkladům — jako nesouhlas a dostávají strach. Byl to vždycky strach, pramenící ze špatného svědomí, který stál u kolébky všech tajně-policejních režimů. Největším živatelem tohoto strachu byly vždy policie samy. Vymýšlely pohádky o nespolehlivosti lidu, inscenovaly vlastizrádné aféry, denuncovaly čestné občany a chránily své stvůry, nahánějíce tím vodu na své mlýny. Tajné policie za všech dob a u všech primitivních režimů stály mezi lidem a mocnými jako stěna, popuzující vládu proti lidu a lid proti vládě. V současné době nejvelkolepějším příkladem tajné policie, jež má všechny příznaky výše uvedené, je zmíněná už ruská G. P. U. Je přímou dědičkou světoznámé Črezvyčajky z prvních let bolševické revoluce. Tato tři písmena bylo možno nyní častěji čísti ve zprávách o provokaci, jejíž obětí se stal tajemník našeho vyslanectví v Moskvě, dr. Vaněk. O činnosti G. P. U. je už dnes celá literatura a u nás právě vyšla kniha jednoho čekisty,* který byl 10 let v jejich službách, vykonáváje často velmi důležitá a nelegální poslání. Zkušenosti, jež v těchto službách nasbíral, učinily z něho, přesvědčeného komunisty a bývalého člena revolučního soudu, nesmířitelného nepřítel G. P. U. Tento odpor k metodám ústrojí, jehož byl spoluvůdce, donutily jej nakonec k útěku z Ruska.

„Jaké závěry chtěl bych vyvoditi z toho, co jsem napsal?“ končí autor své zápisky. „První a hlavní závěr je, že G. P. U., založená roku 1918 jako nástroj ochrany třídních svobod ruského proletáře, je nyní tajnou policií nejhoršího druhu vyhradně ve službách zájmů Stalina a jeho kliky. Boj o vliv v G. P. U. vede se plně v duchu hesla „socialistického soupeření“ mezi jednotlivými odbory. Toto závodění projevuje se v praxi tím, že věznice a internační tábory v Rusku rostou geometrickou řadou v poměru k růstu obyvatelstva. V cizině snaží se G. P. U. vytvořiti stejně rozsáhlou síť vyzvědačů jako v Rusku. Ve východních zemích stojí tato práce na značném stupni dokonalosti a myslím, že ve stejném rozsahu platí to i o západních zemích. Každoročně vydává sovětská vláda na špionáž v cizině na 3 miliony dolarů, jež se tržní za potraviny brané od úst nedosyceného dělníka a sedláka a prodávané pod cenou v cizině. Avšak dolary, vymáčané z lidu nejbezohlednějším způsobem, neplynou pouze do kapes členů G. P. U. Před to, že sovětská vláda oficiálně popírá jakékoliv spojení se III. Internacionálou, pracují G. P. U. a komisariát pro zahraničí společně pro jednu a tutéž věc a pro jednoho pána: politické byro ústředního výboru komunistické strany čili pro — Stalina. Rozdíl je pouze v tom, že komisariát pro zahraničí jedná a odvádí pozornost, zatím co G. P. U. kladě podkopy. V řeči činitelů G. P. U. a Internacionály byla tato dělba práce vystižena větou: Vaším úkolem je zvatlat a psát, opravdovou práci provádíme my! Zkušenosti prošliých let ukázaly, že legální residentury, vytvořené při diplomatických a obchodních zastupitelstvih, nesplnily by svého poslání v době války. Moskva soudí (před r. 1930), že válka je přece jen nevyhnutelná a proto už více nežli rok buduje G. P. U. všude za hranicemi vedle legálních také tajné residentury. Za 12 let svého života dovedla oprísti svou síť nejen každý koutek sovětského Ruska, nýbrž i všechny země světa. Zejména důkladné agentury jsou ve všech zemích sousedících s Ruskem na západě i na východě. Vyzvědačství pro západní země je soustředěno v Německu. Při své práci nechtí se G. P. U. užiti žádných prostředků. Všecky důležité její podniky projednávají se předběžně v politickém odboru (politbyro) strany. Za

* G. S. Agabekov: „Z ráje sovětské svobody“, nákladem J. Svátka.

všecku práci G. P. U. odpovídá tedy sovětská vláda, t. j. ústřední výbor komunistické strany. Duchovním vůdcem G. P. U. je nyní generální tajemník strany Stalin. On také osobně řídí její vnitřní i zahraniční práci. Z nástroje, který měl být mečem spravedlnosti v rukou proletariátu, stala se G. P. U. nástrojem osobní libovůle Stalinovy. Dokladem toho je súčtování s Trockým a jinými, jakož i s celou t. zv. „pravou opozicí“. Pracovníci G. P. U. považující dříve svou práci za revoluční činnost stali se nyní jen horlivými úředníky, kterým jde pouze o osobní blahobyt a rychlý postup ve službě. Jsou do té míry ukázněni a bezpáteří, že na pouhý Stalinův pokyn provedou vše, čeho se mu zachce, nestarajíce se, zda to proletářským zájmům prospívá či nikoliv. G. P. U. povýšena nade všechny ostatní orgány sovětské vlády a nadána zvláštními právními a hmotnými výsadami, zvrhla se prostě v „carskou oprichinu“, známou z vlády starých ruských carů. Myšle na původně jako nástroj dělnické diktatury, stala se G. P. U. skrticem proletariátu . . .“

Tímto poznáním se skončila cesta do Damašku tohoto komunisty. Z komunistického Šavla stal se demokratický Pavel, hledající v buržoasní zemi ochranu. Ani u nás by neškodilo, kdyby se někteří naši občané vydali na cestu hledat demokracii. Shledali by, že při dobré kulturní úrovni je to ideální vládní soustava, opravdová „matematika spravedlnosti“, jak napsal Masaryk. Vzdělání lidí, pocitivší na svých zádech tíhu diktatury, nemají o tom pochybnosti. Logickým důsledkem každé diktatury je vždy nějaká G. P. U., v jejíž rukou nakonec se ocitne rozhodování o všech občanských svobodách. D.

„Národní Politika“

Sledujeme-li „Národní Politiku“, vidíme, jak tento list čím dále tím více se pokouší zasahovati aktivně do politického vývoje. Při tom však patří mezi ony listy, které mají sice velký náklad, ale nepatrný politický vliv. Jest to nejlépe vidět z toho, že přes to, že „Národní Politika“ agitovala dlouho pro národní demokracii, klesá tato strana stále ve svém politickém vlivu. Politická linie „Národní Politiky“ v poslední době jest charakterisována tím, že neváže se už jen na politickou podporu národní demokracie, ale že se pokouší o vlastní politickou linii. Polemiky proti „Národní Politice“ často zdůrazňují, že její dnešní linie jest v rozporu s tím, co politicky chtěl Rieger, co chtěla stará německá „Politik“ s českou tendencí, z níž se zrodila „Národní Politika“.

Dnešní „Národní Politika“, v níž udávájí tón pp. Nikolau a Borský, nemá ničeho společného s Riegrem a s „Politik“. Když někde umře někdo z bývalé strany národní, staročeské, napíší mu v „Národní Politice“ slušný nekrolog. To jest vše, co poutá „Národní Politiku“ k éře staročeské. Jaká jest dnes její linie?

Občanská koalice měla v ní vytrvalého zastávce. Už to praštelo v jejích základech, ale „Národní Politika“ ujišťovala, že vše jest v nejlepším pořádku. Tehdy nevedilo „Národní Politice“, že v občanské koalici jsou Němci; bruchela sice na ně, ale na konec se bila za českoněmeckou koalici tak, jako sotva který koalici list. Naproti tomu nenašla zalíbení v dnešní vládě. Přijala ji chladně a nijak se nesnaží, aby jí práci v obtížné situaci usnadnila. Zato vzrostly její sympatie k Jiřímu Štíbrnému. Snažila-li se dříve o tichou podporu národní demokracie, snaží se nyní o samostatnou politiku pravice; podporuje dnes Štíbrného více než národní demokracii. Nacionalismus jest jí pláštíkem, který vše má zakrýt. Ministr dr. Czech jest v nemilosti „Národní Politiky“; ne proto, že jest — jak to tvrdí pravice — německý nacional, ale proto, že jest příliš aktivní na poli sociální politiky. Dovedla-li se „Národní Politika“ lehce smířit s účastí Němců ve vládě, když šlo o vládu nesocialistickou, snaží se vzedmouti vlnu nacionalismu dnes, protože soudí, že by to dělalo potíže dnešní vládě. Neboť to jest ona neláska „Národní Politiky“: účast socialistů ve vládě.

„Národní Politika“ jest z těch listů, které si nemusejí stěžovat na to, že se jim špatně vede. „České Slovo“ v těchto dnech si povšimlo fin. vývoje jednoho pražského pivovaru. Finanční rozvoj „Národní Politiky“ by byl kapitolou ještě zajímavější. Podíly „Národní Politiky“ jsou dnes už jen v majetku několika pražských rodin, jimž tyto podíly zajišťují příjmy více než slušné. S velkými výdělky „Národní Politiky“ kontrastuje ona malá ochota vybavit list tak, jak se sluší na list, který nemusí se starat o to, jak to bude s ním zítra. Jedním z posledních přínosů „Národní Politiky“ jest figurka Nohejla, který po krátkém vystupování v „Národní Politice“ byl s jásotem uvítán v „Šejdrem“ p. Štíbrného. Tato figurka Nohejla jest jedním z posledních stupňů — časem i kvalitou — českého humoru. „Národní Politika“ vedla boj proti Švejtkovi; vedla

boj proti Remarqueovi. Budoucnost ukáže, zda český humor bude vděčen „Národní Politice“ za vytvoření této figurky. Není nezajímavé, že právě z literární části „Národní Politiky“ slyšeli jsme nedávno nárek, že jsme příliš nešetrně zacházeli se šlechtou. Všimněme si, jak v cizině bohaté listy se snaží, aby pracovaly v nejrůznějších směrech. I u nás jsou listy, které nemají ustláno na růžích, ale snaží se, aby konaly svoji službu kultuře v měřítku co nejrůznější. „Národní Politika“ po této stránce nemá aspirací.

Mluví se v poslední době mnoho o komercialisaci tisku, o tom, že obchodní stránka listu zatlačuje namnoze jeho myšlenkové poslání. Bude-li jednou o této věci u nás psáno, přijde se na to, že nelze takovou úvahu u nás nezapočítati u „Národní Politiky“. Přijde se na to, že to byla ona, která ve své insertní politice vyloučila všechny jiné momenty, vyjma moment insertní. Byla to ona, která již před válkou praktikovala zásadu: zaplať inserát, a my ti jej uveřejníme, jak právě chceš. V době, kdy „Národní Politika“ si pochvalovala demonstrování proti německému zvukovému filmu, četli jsme v ní inseráty biografů s německými zvukovými filmy. V době, kdy na předních stranách „Národní Politiky“ čteme úvahy o ideálech českého národa, čteme na zadních stranách „Národní Politiky“ dlouhý seznam salonů pro masáže, které nejsou ničím jiným, než rouškou, za kterou se skrývá prostituce. Neříkáme, že by této formy prostituce nebylo, kdyby tyto salony nemohly na sebe upozorňovat inseráty; víme však, že jest řada listů, kterým se nedaří skvěle, a které přesto by takový inserát velmi energicky odmítly. Bylo by lze vypočítat celou řadu dalších případů, kde zadní část „Národní Politiky“ se velmi rozchází s částí redakční. Není náhodou, že když se jednalo posledně o obsazení místa šéfredaktora „Národní Politiky“, že se nesáhlo do řad novinářských, ale do kruhů bankovních.

Historie tohoto nejrozšířenějšího listu ukáže, jak leckterý list se vzdálí od svých počátků. Zastavte se u Riegrovy sochy na Vinohradech, u jedné z nejhezčích soch, co máme, vzpomeňme, jaký formát měl Rieger, ale jak malicherné jest to, co se podniká v „Národní Politice“ proti těm, kteří mají jedinou vadu: že jdou samostatnou, svojí cestou. Jablko padne někdy daleko od stromu. Ale: řekli jsme, že dnešní „Národní Politika“ nemá ničeho společného s tím, co chtěl Rieger. Spíše navazuje na tradici těch, kteří dělali kočičnu Riegrovi, když se pokoušel o politiku vyšší, než jest ochotna připustiti česká malost a malichernost. V. G.

Pokusnictví elektrických podniků

Elektrické podniky k Novému roku důkladně zpřeházely jednotlivé trati elektrické dráhy; jako by v nich byl někdo, kdo touží po neustálé změně. Městský člověk jest dosti pohyblivý, ale také dosti konservativní; elektrické podniky se mu nijak nezavděčují, když mu neustále vnucují nové směry i čísla tratí. Není tomu tak dávno, co elektrické podniky provedly rozsáhlé — a jistě i ne nenákladné — sčítání frekvence na elektrických drahách; zdůrazňovalo se při tom hlavně, že na základě výsledků sčítání bude provedena definitivní úprava jednotlivých tratí; ale od té doby tempo, s kterým elektrické podniky přehazují jednotlivé trati, se jen zrychlilo. Pražskému člověku pomalu dochází trpělivost, neboť i na něj platí, že všeho moc škodí. Bylo by si přáti, aby elektrické podniky onen nadbytek energie, který vybíjejí v častých změnách sítě elektrických drah, uplatnily v jiných směrech, už proto, že četné ty vyhlášky elektrických podniků, které neustále mění, doplňují svá opatření, působí v celku dojemem velké bezradnosti, která se projevila také tehdy, když elektrické podniky stály před úkolem provésti některé změny v tarifech a výhodách při jízdě pro některé kategorie. Je-li nesporný značný pokrok v elektrických podnicích po stránce čistě technické, pak při vlastní dopravní a tarifní politice elektrických podniků jsme svědky velkého tápání, rozpacitého pokusnictví a značné bezradnosti. Vidíme ji nejen u tramvají; ještě horší jest to tam, kde jde o autobusovou dopravu. Když se jednalo o zvýšení cen některých slevových lístků na tramvaji, byl zejména — a odůvodněný — odpor proti zvýšení cen lístků dělnických. Ale dělníci, kteří bydlí na vzdálených předměstích, jsou nuceni při jízdě autobusy platiti několikanásobnou cenu jízdenky na tramvaji. Jsou jaksi trestáni za to, že do jejich předměstí není zavedena tramvaj; při tom značná poměrně cena za jízdné autobusem každému činí nevysvětlitelným velmi značný deficit městské autobusové dopravy. V době bytové krise, v době, kdy město se na všech stranách rozšiřuje na všechny směry, musí být otázka dopravy jednou z hlavních otázek komunální politiky. Nelze všechnu vinu přesunovat na elektrické podniky. Sledujeme-li jednání městské rady a ji-

ných orgánů města Prahy, působí to v celku na nás dojmem, že volení orgány města Prahy nejsou na úrovni svých úkolů. Neslyšeli jsme ještě, že by na radnici byla svedena nějaká větší debata o dopravní otázce v Praze, debata, která by měla úroveň.

V. G.

S čím souhlasíme

R o k b l a m á ž e. „Nehledíc k okolnostem, zaviněným válkou — jako jsou válečné dluhy, reparace atd. — na něž nemůžeme býti svalována odpovědnost za všechno zlo, mělo by se hledati zřídlo nynější kalamity v tom faktu, že civilisace se nechala opítí svými rychlými pokroky. Hospodářící lidstvo nedorostlo svému vlastnímu ostrovtipu, bylo sice dosti rafinované, aby si mohlo vymysleti ty nejkompikovanější technické a finanční systémy, ale přesto nebylo dostatečně vychytralé, aby si dovedlo věděti rady, když mu začala ukazovati zuby tato příliš překotně se vyvinuvší organizace. Žádná nepřízeň bohů, ani žádné padoušství lidí nezavinilo nynější situaci, která je jediné produktem nešikovnosti, životní neschopnosti a pochybených opatření a proto je možno nazvati ji spíše žalostnou než hodnou soucitu. Bída, která se snesla na lidstvo, je dosti těžká, aby nám přinesla na jazyk pathetická slova, ale přesto je takového druhu, že je zde pathos vlastně nemístný. Rek, tragicky se zhroutivší, má právo zpívati hrdinské zpěvy, kterými oslavuje své neštěstí. Ale Schlemiehl na rovné cestě uboze klopýtající je tvor, který zasluhuje jen soucitraňného úsměvu. Tento tragikomický osud jsme si sami nadrobili, sice ne všude se stejnou nemotorností, ale přesto způsobem velmi si podobným. A proto skytáme při dnešním Sylvestru tu podivuhodnou podívanou na společnost, která je solidární a kosmopolitická jediné v tom punktu, že se vespolek rozpačitě doznává k dalesům a krachům, které si srdnatě s sebou nese do nového roku.“

(„Prager Tagblatt“.)

politika

Edmond Konrád:

Podle mého zdravého rozumu

„Aby nás Pán Bůh při zdravém rozumu zachoval ráčil.“
Václav Vladivoj Tomek.

Podle mého zdravého rozumu se o zdravém rozumu s oblibou mluví tam, kde ho není. Podle zdravého rozumu země byla plochá, dokud nebyla kulatá. Slunce se podle zdravého rozumu točilo kolem ní, až se podle zdravého rozumu začala točit ona okolo něho. V Čechách se kdysi stolní společnosti podle svého zdravého rozumu usnášely na pravosti Rukopisů.

Podle mého zdravého rozumu se zdravého rozumu s rozkoší užívá s prominutím řádných vědomostí a věcného poučení. Taktéž bývá po ruce tam, kde přání je otcem myšlenky. Podle zdravého rozumu na příklad bolševictví je už čtrnáct let před pádem, poražený Nekolný je lepší než jeho vítězný odpůrce, Stříbrný nevíněn a Čechoslováci všude, zvláště pak ve Francii, oblíbeni pro svou milou a konciliantní povahu.

Přes to není pochyby, že zdravý rozum existuje. Neříká dále pochyby, že vypadá docela jinak, než si lidé obyčejně zdravý rozum představují. Zdá se aspoň, že si lidé při představě zdravého rozumu představují něco nesmírně přízemního, neúčastného, střízlivého a prostého vši obraznosti. Něco stranou, něco mrzutě záporného, co říká: nesmysl, vlezte mi s tím na záda, může mi to být ukradeno.

Nebot lidé s představou střízlivosti spojují představu naprostého nedostatku obraznosti. Právě o této před-

stavě hovoří v Shawově „Zpět k Methusalémovi“ věstkyňe s Napoleonem: „Vy chcete říci, že nemáte žádnou obraznost?“ Napoleon jí odpovídá: „Chci říci, že mám ten jediný způsob obraznosti, jež se vyplácí mít, mám tu moc, představovat si věci takové, jaké jsou, i tehda, když je nemohu vidět“.

Není mi známa přesnější definice zdravého rozumu než tato Shawova. A podle Shawova zdravého rozumu tedy ke zdravému rozumu patří veliká, pronikavá obraznost. Může obraznost být střízlivá? Co myslíte, byl Edison střízlivý? A co myslíte, má Švehla obraznost? A má ji Einstein, anebo je střízlivý?

Jisto však je, že všichni tři vynikli zdravým rozumem. Projevili zřejmě nadání k věcnosti a objektivitě. Ne přání otcem myšlenky, ale myšlenka matkou přání. Pozor, není tohle vlastnost mravní? Mně se zdá, že ke zdravému rozumu patří charakter.

Není patrně možno, představovat si věci takové, jaké jsou, pakli si je tak představovat nechci. Pravděpodobně často je tuze nepřijemné i kruté a zaručeně namáhavé, představovat si věci takové, jaké jsou. Abych si je takové představoval, musím úporně chtít. Musím býti neúnavně puzen chutí k pravdě, jako Palacký: padni komu padni.

Zdá se, že zdravý rozum začasť vyžaduje neúprosného mravního úsilí, někdy asi dokonce úžasné odvahy. Kolumbus potřeboval nadlidské umíněnosti, nelidské kuráže a tvrdošijné obraznosti, než podle svého zdravého rozumu objevil Ameriku. Zanechal nám kromě ní mocný mravní příklad v podobě Kolumbova vejce.

Zdravý rozum přiměl maršála Joffrea, když Němci vnikli do Francie, ustoupit až k Paříži. Je prý ve strategii takový tajemný přírodní zákon, že nepřítel, jenž vnikl do Francie, může být, jako kdysi Hunové, poražen až na Katalonských polích. Napoleon III. se z politických důvodů bál paniky ve hlavním městě, kdyby od Met ustoupil až tam. Neposlechl zdravého rozumu. Couvl na sever, od Paříže odříznut se u Sedanu vzdal, a panice, jež ho smetla, nešel. Joffre zdravého rozumu poslechl, paniku vydržel a Němce odrazil. Ale dovede si kdo představit, kolik musil ten muž spotřebovat mravní síly? Jak nesnesitelné k nepřekání mu asi byly dny, když vláda utíkala do Bordeaux!

Zdravý rozum je někdy proti všemu rozumu. Na počátku války Kramář podle svého zdravého rozumu docela neromanticky ostal v Rakousku. Byl za tento rozum málem oběšen. Masaryk podle svého zdravého rozumu z Rakouska romanticky utekl za utopii nejšílenějšího dobrodružství, z něhož se kolem světa v čele armády jako prezident československé republiky vrátil tam, kde už Rakouska nebylo. Kdo z obou byl střízlivější, Masaryk nebo Kramář? A kdo z obou měl živější obraznost?

V každém případě však československá republika je tvůrčí dílo a triumf národního zdravého rozumu.

Zasluhuje si, aby dostala politickou tradici zdravého rozumu.

Zatím si ráda zakoketuje s politickými vášněmi nezdravého nerozumu. Doufejme, že ji to přejde, až z klackovských doroste do rozumných let.

Vypište soutěž na nejstřízlivějšího politika s nejživější obrazností.

Představovat si věci takové, jaké jsou: co to znamená v politice?

Představovat si především lidi takové, jací jsou.

To je možná dost pesimistický program. Ale jediný možný pro jediné možnou politiku zdravého rozumu.

A v tom případě se mi zdá, že k němu patří nejvyšší mravní úsilí člověkovu.

Úsilí o spravedlnost.

Kdo jsem, abych dal rady politikům? Ale prosím je jménem všech nás nepolitiků: představujte si nás takové, jací jsme.

Přeji šťastný a veselý zdravý rozum do nového roku. Bude ho třeba.

F. Peroutka:

Možno pasmatřit

(Dopis Adolfu Hoffmeisterovi, který pasmatřil.)

Milý Hoffmeistře,

ve své knize „Povrch pětiletky“, kterou jste napsal ve formě dopisů svým známým, adresoval jste laskavě jeden dopis také mně. Tuším, že jste se při tom řídil heslem: suaviter in modo, fortiter tamen in re. Bylo by snad nezdvořilé neodpovědět. Dobrá (nebo, jak Vy teď zajisté říkáte: charašó) — pro všechny případy odpovím.

Ptáte se mne, proč jsem ještě nebyl v SSSR. Skutečně, jest to vážná otázka. Snad jsem tam opravdu už měl být. Ale nebudu Vás obtěžovat vykládáním soukromých důvodů, proč jsem se od r. 1923, kdy mne tam už zval p. Jurjeněv, tehdejší chef ruské misse u nás, do Ruska nedostal. Připouštím, že je to možná má chyba. Důležitější je však podle mého mínění otázka, co z toho tedy vyplývá, že já v Rusku ještě nebyl, kdežto Vy už jste hadži.

Podle Vašeho velmi zřejmého, ačkoliv zdvořilého mínění vyplývá z toho zejména tolik, že nemohu být o Rusku informován. Varujete mne před novinami. „Co kdyby celý svět byly jen Potěmkinovy vesnice,“ pravíte. Radíte mi dále, abych se naučil rusky (utěšujete mne, že je to snadné), abych si mohl přečísti „Pravdu“, centrální orgán komunistické strany. S tou ruštinou jest to tak: dokud jsem se ještě horlivěji staral o všechny cizí věci než o naše vlastní, četl jsem dosti dobře rusky, a doufám, že mi z toho zbylo aspoň tolik, abych mohl čísti „Pravdu“. Z mé znalosti ruštiny vznikla kdysi dokonce menší ostuda: když se r. 1920 Ivan Olbracht, kterého ve funkci hadžiho třeba pokládati za Vašeho dědečka, vrátil z Ruska, zapěl před námi chvalozpěv na ruskou životní úroveň; napsal, že lidem tam se vede daleko lépe než nám, a že bychom se měli stydět za své špatné živobyty. V téže době, kdy p. Olbracht se takto rozepisoval, mluvil náhodou Lenin v Moskvě na sjezdu transportních dělníků, a celá jeho řeč byla věnována pochmurnému tématu: „Golod i cholod“. Četl jsem to v „Pravdě“ neb v „Izvěstijích“, nevím už, přeložil jsem ono líčení, jež začínalo: „Zima a hlad dostoupily takové míry, že to už nemůže býti stupňováno“ — a postavil jsem proti tomu růžový obrázek Olbrachtův a ptal jsem se, proč nás tak vodí za nos. Opakoval jsem tu otázku třikrát — vynadáno jsem sice dostal, ale odpověď ne.

Abych se vrátil k tématu: souhlasím s Vaší pronikavou skepsí k novinám; málokdo se odváží tak nestydatě lhát jako ony; jen je mi trochu divno, že uprostřed tohoto moře skepse vyskytuje se u Vás ostrůvek, na němž jste upevnil tabulku s nápisem: Abonujte „Rudé Právo“! To mne u vás bouřliváků vždy nejvíce překvapuje, že uprostřed celkového bouření najednou se vyskytne nějaká idyla, uprostřed skoro démonické

skepse zahrádka dětinné víry. „Rudé Právo“, milý Hoffmeistře, jsou také noviny, a o nic pravdomluvnější noviny než ostatní. Také tento stranický orgán se stará více o agitování než o hledání pravdy. Radím Vám, abyste rozšířil svou skepsi i na tento orgán. Že nemluví pravdu, vidím ani ne tak z toho, jak referuje o ruských věcech, nýbrž z toho, jak referuje o našich.

Tuto doporučenou skepsi k novinám jsem vždy měl. Nečetl jsem nadarmo tak rád Karla Krause. Za hlavní pramen svých informací o Rusku zvolil jsem si proto projevy sovětských státníků samotných — z nich zejména Lenin byl vzácným realistou, který se neostýchal mluvit pravdu, i když to bylo nepříjemno a i když nemohl oznámit nic jiného než „golod i cholod“. Uprímně bych si přál, aby něco z tohoto leninského tvrdého ducha ráciolo vjeti do našich státníků — jejich nasládlá demagogie, jejich špičkový tanec mezi koaličními vejci nejsou už příjemny. Informoval jsem se tedy v prvních dobách o Rusku zejména z projevů Leninových, což třeba pokládati za prvotřídní pramen, z referátů o zasedáních komunistické internacionály a ruské komunistické strany. Nikdy jsem nerozšiřoval žádných nesmyslů o Rusku. Jestliže jsem třeba napsal r. 1927, že tam bez soudu popravili dvacet lidí, vzal jsem to, prosím, z ruské úřední zprávy. Také nyní o pětiletce dovoluji si informovati se zejména z oficiálních sovětských pramenů, nejvýše ještě z takového Knickerbockera, kterého, zdá se, i Vy berete na milost. Teď se tedy informuji také z Vaší knížky. Všechny tyto autentické informace neoslabil ve mně vřelé přání, aby sovětský systém zůstal omezen na zemi, v níž vznikl, a abychom zůstali ušetřeni jeho drsných dobrodiní.

Sotva jste se stal hadžim, přísně se mne vyptáváte: proč nejedete do SSSR? Možno jeti, člověk nemá být líný, ale do jaké míry tím může doplniti své informace o podstatě nynějšího mohutného a patrně pro budoucnost památného hospodářského dění v Rusku? Dovolují si Vás upozornit, že sám jste s kritičností, která musí býti sympatickou, nazval svou knihu: Povrch pětiletky. Máte pravdu: na takovém výletě člověk stačí poznati povrch. Je opravdu zábavno číst onu historku o záchodech nebo jiné anekdotické detailky — ale stačí mi, čtu-li to u Vás a nemusím sám při tom být. Za čtrnáct dní nebo čtyři neděle člověk může v Rusku, poskakuje-li po ulicích čile jako vrabec, nashbírat dosti turistických dojmů, ale jsou to právě dojmy turistovy. Život určitého místa pozná člověk v jeho pravé podobě jen tehdy, je-li k němu připoután, musí-li žíti po několik let v mezích jeho možností, nedívá-li se do toho jen jako do kukátka. K pravým informacím o stavu pětiletky a o hospodářských vyhlídkách komunistického systému dostanete se nebo nedostanete stejně tady jako tam. Neboť tyto informace neleží na ulicích, které jste tak pilně procházel, nýbrž jsou zavřeny v statistických kancelářích. Celé Rusko je dnes bojištěm, na kterém jde o zdar nebo nezdar, a nelze ho přehlédnout z moskevské ulice. Věřím, že brzy poznáme i z oficiálních ruských zpráv, do jaké míry se dílo podařilo. Dám Vám příklad: o pravém hospodářském stavu Československa se také nyní nic nedozvíte na ulici, nýbrž jen ze statistických výkazů. Kdybychom usuzovali jen ze vzhledu pražské ulice a pražských kaváren a zábavních podniků, pravděpodobně bychom usoudili, že hospodářská krize neexistuje — a velmi bychom se mylili. Tím chci jen říci, že k pravým informacím o stavu země bych se na výletu nedostal, a roz-

množovat impresionistické cestovatelské deníky nemá mnoho smyslu.

Nálada Vaší knížky dá se, myslím, vyjádřit dvěma slovy, která berete z úst moskevskému staříkovi: „Možno pasmatřit.“ Ano, jak to „bylo? Šel jste tehdy do Elektrotechnického institutu, kde podle Vašeho mínění mají vyložena všechna vojenská tajemství, a hle, vpustili Vás dovnitř. Vy, neznámý cizinec, který by také mohl býti špiónem, mohl jste pasmatřit. Jaká to volnost v této zemi! Nevěřte novinám! Jaká pak tíseň diktatury, když je možno do elektrotechnického ústavu!

„U vchodu sedí starý dědek, alespoň sedmdesátiletý, na koleně flobertku, nic víc než flobertku, a hlídá ostražitě vchod.

„Možno vejít a pasmatřit?“ ptáme se, ale už jsme předem věděli, že se tam nesmí.

„I možno,“ máchl děda rukou a zajímal se dál o vrabce na drátě.

„Tudy možno nebo kudy možno?“

„Tudy možno i tamtudy možno, jak líbo, soudruzi.“

Vešli jsme.“

Nemýlím-li se, má míti pro nás tato epizoda charakter poučný. „Tudy možno i tamtudy možno“: aetas, quae vindice nullo, sine lege fidei rectumque colebat. Chtěl jste patrně vyličít živel bujně svobody, který panuje v Rusku: hle, přehradu padají, svobodný člověk může se svobodně odvážit do elektrotechnického institutu! Jak prolhané noviny, které píší o nesvobodě v Rusku! Milý Hoffmeistře, věc svobody je mi tak důležitá, že bych se chtěl u tohoto s Vaším dovolením trochu pozdržeti; je to také asi ta hlavní věc, která nás dělí od komunistické teorie. My, kteří nejsme komunisty, nejsme jimi hlavně proto, že pokládáme dvacáté století za tak pokročilý věk, aby už nemusil zभावovati lidí svobody. Nechceme dožítí svůj život u paty nějaké diktatury. Raději bychom se zřekli aeroplánů a radia než svobody.

Neznám ovšem onen elektrotechnický institut, v němž jste prožil tak opojivé dobrodružství volnosti, ale chtěl bych přísahat, že tam nejsou vyložena žádná vojenská tajemství. Vsadil bych se, že návštěva toho ústavu má asi takovou cenu jako návštěva technického musea v Praze. Sovětské Rusko je na svou armádu a její provozní tajemství právě tak choulostivé, jako kterýkoliv jiný stát; je-li tu ovšem vůbec nějaké tajemství, které je třeba skrývat; je známo, že většinu vynálezů nakoupili bolševici na západě a že jim je provádějí západní inženýři, že to tedy jsou tajemství, která každý zná; opravdovou tajnost ani Rusové v institutu pod vitrinou nevyloží. Ono slavné „tudy možno i tamtudy možno, jak líbo, soudruzi,“ bylo tedy pravděpodobně velmi laciné. Učinilo to na Vás dojem asi jen proto, že jste očekával samé strašné věci, když jste překročil polskou hranici; že jste byl naplněn nezdravým očekáváním hrůzy.

Prosim Vás, s kým jste to vlastně mluvil, než jste jel do Ruska? Píšete, že, když jste oznámil úmysl jeti do sovětského Ruska, několik Vám známých osob zděšením obrátilo oči v sloup; říkali Vám: „Radím vám dobře, nejezděte tam“; čtrnáct dní před odjezdem Vám řekli, že jakmile překročíte polskou hranici, budete zatčen, postaven ke zdi a zastřelen; potom se ještě jeden bělovlasý pán křížoval, když viděl, že si berete s sebou fotografický aparát, a prorokoval, že za fotografování budete pověšen. Zdá se, že jste mluvil před svým od-

jezdem s dokonalými hlupáky. Snad jste debatoval o SSSR ve svém oblíbeném golfovém klubu. Vidíte, to máte z toho, že se tolik stýkáte s čtenáři „Národních listů“. Docela Vás poplašili. Jen tím lze si vysvětlit, že tolikrát výslovně podotýkáte, že jste si svůj život zachoval, nebyl pověšen ani zastřelen ani kolem lámán. Opouštíte Elektrotechnický institut a pravíte vítězně: „Potom nás nezastřelili.“ Fotografoval jste a glósuje s ulehčením: „A zase jsem nebyl pověšen.“ A na konec díte: „Také jsem nezemřel hladu a dojel jsem zpět.“ Je zřejmo, že ti lidé, s nimiž jste mluvil, nemají žádný solidní názor na Rusko, a je lépe neztrácet s nimi příště čas. Přes všechny násilné zvláštnosti ruského systému není to tam nejtemnější Afrika. Rusko není takový vulgární krvák. Na slovo věřím Vašemu svědectví — ale je to svědectví proti nejpřítomnější legendě, a skoro se Vám divím, že se tím tolik zabýváte. Věřím, že jste mohl jít, kam jste chtěl v těch mezích, v nichž obyčejný občan v městě i u nás může jít, kam chce; věřím, že jste uzřel kus života celkem normálního, poněvadž Rusko má už za sebou periodu občanské války a zřejmě okřívá. Ale o otázce svobody více by nás zajímalo svědectví lidí, kteří žijí jako občané toho systému, ne těch, kteří jsou tam na výletě a nejsou mu podrobeni. Vyličil jste prostředí, v jakém jste se pohyboval v Moskvě; všechno jste mohl pasmatřit. Do volte, abych citoval kousek z líčení prostředí, v němž se pohyboval v Rusku jiný muž, patrně nikoliv tak šťastný:

„Vlak zastaví se na mrtvé koleji vedle malé opuštěné stanice a umírá tam mezi dvěma pruhy pražců. Utíká den za dnem. Množství prázdných konzervových krabic kolem našeho vlaku roste. Havraní a vrány shromažďují se v houfech a slídí po kořisti. Pustina. Osamělost. Zajíců zde není, byli na podzim vyhlazeni vražednou epidemií. Zato však liška donesla své měkké stopy až k vlaku . . . Naše lokomotiva jezdí po kolejích na procházku, aby nezamrzla . . . Z časopisů se dovídáme o novém zatýkání několik set lidí . . . Vesměs starí pracovníci strany, vůdcové říjnového převratu.“

Je to líčení odněkud od turkestanských hranic, a napsal je zajímavý muž: Lev Trocký. Dostal-li jste se ve svém vývoji až do stadia orthodoxního komunismu, odpusťte ovšem, že tímto jménem urážím Váš sluch. Potřebuji je uvést pouze proto, abychom si otázku svobody osvětlili. Vaše ruská adresa byla: Adolf Hoffmeister, Moskva. Poslední ruská adresa Trockého zněla: Lev Trocký, t. č. ve vyhnanství, Alma-Ata. Taková byla ruská situace v létě: Trocký, nejodvážnější vůdce převratu, tvůrce Rudé armády, je z Ruska pryč, kdežto Adolf Hoffmeister a Karel Teige tam ještě jsou. Významný bulletin svobody. Goethe ist tot und Eckermann noch am Leben. O to tedy, milý Hoffmeistře, nejde, zda Vy jste mohl v Elektrotechnickém institutu pasmatřit. Osudy výletníka jsou zajímavé, ale ne rozhodující. Rozhodující pro otázku svobody jsou osudy ruského člověka, jenž je podroben systému. Píšete, že v „Pravdě“ je dosyta dovoleno kritizovat vládu; poměr výtek ke chválám rovná se prý 3:1. To je pravda, ale má to jednu vadu: v Rusku není povolen takový nepořádek jako u nás, kde smí kritizovat každý; Rusko je systematická země, jsou tam ke kritice stanoveni zvláštní funkcionáři, kteří jsou za to vládou placeni, redaktoři ústředního komunistického orgánu; jako v divadle tančí neobecenstvo, nýbrž lidé speciálně k tomu zjednaní, tak také v ruské politické kritice se

produkují jen lidé k tomu speciálně stanovení. Kritika je výkonem vládních specialistů, kteří prý smějí říkat dokonce i: zatracená vláda. Rozšiřovatí tento okruh jest patrně zakázáno, protože když Lev Trocký začal říkat „zatracená vláda“ a pojednával o ruském systému způsobem, v němž poměr výtek ke chvále rovnal se 3:1, bylo mu nastoupiti cestu přes Almu-Atu do Cařihradu a mnoha stům jeho přívrženců ještě nepřijemnější cestu do vězení. Při tom nikdo nepochybuje, že nehlásali buržoasní názory, nýbrž prostě jen odlišné názory. Toto jest nepochybně pravý výhled na ruskou svobodu, ne žvatlání stařečka s flobertkou.

Zahlédl jsem ve Vaší knížce, že jste se dotkl také otázky GPU, této pověstné státní policie, o níž je tolik strašných zvěstí jako o Minotaurovi. Dotkl jste se toho opět idylicky. Idyla má v ruských cestopisech svou tradici od těch dob, kdy první poutník do Moskvy, dr. Šmeral, referoval do Čech, že na Rudém náměstí se dva milenci drželi za malíčky a že tam kůzlátko okusovalo zelené lístky — ale sovětští vůdcové sami nikdy nemluvili o GPU ani o její předchůdkyni tak idylicky. Píšete:

„GPU je jediná organizace v SSSR, na kterou se můžeš s důvěrou obrátiti a která ti vždycky laskavě pomůže a vyhoví... Došly ti peníze? Nemáš kde spát? Nevíš, kudy jít tam a tam? Víš, kdy jede vlak do Tveru? Nevíš, ví to GPU.“

Dovoluji si Vám navrhnouti, abyste jaksi k dovršení dojmu vylíčil, kterak stařenka slepá z kostela kráčí, cestu si berlíčkově hledá a značí, a kterak ji laskavý člen GPU převede přes ulici. Jistě jsou to Vaše turistické zkušenosti s GPU. To je právě jedna z těch křížovatek, na níž se osudy turistovy a osudy ruského občana zcela rozcházejí. Abyste nemyslil, že jsem před spaním dlouho četl „Národní listy“, upozorňuji Vás na zajímavé výroky Leninovy, Džeržinského, Zinověvovy a Stalinovy o Čece nebo o GPU: žádný z těchto informovaných lidí nelíčí tuto instituci jako sloup na ulici či jako lepšího dopravního strážníka nebo ochotného portýra, nýbrž otevřeně jako strašný a nemilosrdný nástroj diktatury. Snad i Trocký něco o tom ví:

„Poslali jste do vězení a do vyhnanství sta a sta mých ideových přátel a mne samotného... Sta a sta výtečných revolucionářů, pevných, důsledných, většinou hrdinů z občanské války, dostalo se do vězení, vyplňují tytéž kobky jako defraudanti, bursovní spekulanti a nejhnusnější sběři, vyhřívají svými těly bývalá místa carského vyhnanství...“

Poněvadž ruští revolucionáři se asi sami do vězení nezavřeli, nutno připustit, že GPU má přece jen ještě jiné úkoly než podávat informace, kdy jede nejbližší vlak do Tveru. Jelikož jste se rozhodl napsati svou knížku poctivě, připouštíte, že jiní mají možná jiné zkušenosti. Ovšem. A řeknu vám kdo: ruští občané.

Ptáte se mne, proč nejedu do Ruska. Dovolte mi, abych se Vás oplátkou zeptal, proč Rusové nejedí do Evropy. Nemyslím úřední výpravy, ale proč ruský občan se prostě nesebere a nejede se podívat na západ. Tuším proč. V Elektrotechnickém institutu tudy možno a tamtudy také možno, ale chce-li Rus do Evropy, ukáže se, že tudy nemožno a tamtudy také nemožno, leda nějakou pašeráckou stezkou nebo pod vagonem. Proč ruská vláda nepouští do Evropy pasmatřít? Vyložte mi to. Jaké tajné nebezpečí pro ruskou vládu skrývá se v tom, jestliže Rus uzří západní Evropu? Proč mu nedovolí rozhlédnout se a vrátit se s hnusem

z pohledu na demokratický režim? Je možno, že nepokládají hnus za zajištěný? Je možno, že pobyt v Evropě mají za nebezpečí pro systém? Já se budu přimlouvati, aby lidé jezdili do Ruska, a sám také pojedu. Ale Vy se přimlouvejte, aby Rusy pouštěli do Evropy. Dovolte jim, aby na vlastní oči poznali zkaženost a bídu západního světa. Zatím o tom čtou jen v novinách, k nimž jste právem tak skeptický (zahrnujete-li ovšem do své skepse také ruské noviny).

Splnění pětiletky, Hoffmeistře, přeji Rusům, i když jsem ještě v Rusku nebyl. Zasloužili si to po tolikerém utrpení. Pro tento cit si nemusím jezdit do Ruska. Přeji jim to tak, jako nám přeji, abychom zůstali uchráněni celého toho barbarství diktatury, kterým oni prošli. Přeji již to také proto, že věřím, že zdar pětiletky bude pro západní Evropu pobídkou k činu, jehož nutně potřebuje.

Když jste se vracel k nám, bylo Vám, jak píšete, „smutno z té cesty... V Evropě nic nového. Když jedete v SSSR kdekoliv, kteroukoliv tratí, stavba stíhá stavbu, jako byste jel státem, který je celý v lešení.“ Nechoďte, milý Hoffmeistře, do ulic, kde se domy teprve staví. Se svou psychologií ocitl byste se v nebezpečí, že se Vám tam zalíbí a že byste nechtěl už bydlet v ulici, kde jsou domy už hotovy, protože v té ulici opravdu není každý den tolik nového. Rusko se nyní dalo do práce, aby jednak se zbavilo staré známé ruské hospodářské a průmyslové zaostalosti, jednak aby nahradilo stejně známou přestávku a úpadek, které v ruské výrobě nastaly válkou a revolucí. Patnáct let stála tato země. Jaký div, že vypadá nyní, když se konečně zase rozmáchla, celá jako v lešení. Je možno, že nyní tam, jako v jižní Africe, za rok vyrůstají nová města. U nás ovšem je už lešení sundáno, města už tak rychle nerostou, a zdá se, že to není nic pro romantické duchy. Nehotové vábí více než hotové. Milý Hoffmeistře, ve Vaší generaci je slušný počet lidí, kteří si továrny po prvé všimli v Rusku a pokládají ji proto za ruskou specialitu. Proto je jim v Rusku tolik nového a v Evropě se nudí. Nejsou prostě k našemu prostředí tak pozorní jako k sovětskému.

Život a instituce

Karel Čapek:

Malý národ

Nedávno ke mně přišel mladý Lotyš a po nějakých nokolkách vyklopil otázku svého života: stojí-li za to, dělat lotyšskou literaturu a vydávat lotyšské knihy, když je to vlastně jen pro hrstku lidí. Stojí-li to za tu námahu, udržet se jako národní ostrov a vyplýtvat tolik energie vlastně jen na to, aby se vůbec lotyšsky psalo a žilo. Nebylo-li by rozumnější přiklonit se k nějaké větší kulturní oblasti a vydávat knihy rusky nebo německy, mít podíl na širších duchovních prouděch, spolupracovat nástrojem světovějšího jazyka na kulturních problémech evropského měřítko —

Pane, řekl jsem mu, tohle my známe; před nějakými čtyřiceti lety kladl tutéž otázku u nás jeden mladý český nespokojenec. Dostal za to celonárodně vynadáno, což ovšem není konečná odpověď na jeho problém. Pravá odpověď je dejme tomu v tom, že dnes k nám jezdíte vy druzí Evropané až z Revalu studovat takové kulturní osobnosti, jako je Březina nebo Masaryk, a že

už nikoho u nás nenapadne lámat si hlavu tragickou otázkou Huberta Gordona Schauera, víme?

„Ano,“ děl trpce mladý muž. „Jenže já jsem nepřišel z Revalu, nýbrž z Rigy; v Revalu jsou totiž Estonci. Tady to vidíte: co znamenáme pro svět, když si nás Lotyšé kdekdo plete s Estonci a Litevci? Stojí-li pak vůbec za to“ a tak dále.

*

I když nás pro Schauerův problém už hlava nebolí, máme jiné starosti se svým postavením malého národa; někteří míní, že se máme víc držet v zápečí než ti druzí, jiní, že se máme naopak víc hrnout do světa; jedni žalují denně na malé poměry a druzí nás denně varují před tím velikým a zlým světem, který se chystá nás sežrat. Zkrátka jsou s tím starosti; a tu nás přirozeně může zajímat, jak to dělají jinde, kde Pán Zástupů nadělil lidem také jen takový národní malopodnik jako nám. To bylo — vedle Rembrandta — to, po čem jsem se v první řadě ohlížel, když jsem jel do Holandska.

Pravda: Holanďané mají mezi malými národy drobet výjimečné postavení. Předně jejich malá země je koloniální velmoc; na jednoho Holanďana pěstuje skoro sedm hnědých Javanců, Malajců a kdejakých pohanů banány, kopr a cukrovou třtinu. Za druhé mají, jak se zdá, dost peněz a bohatství, aby si mohli koupit kterýkoli titul velikosti a moci, kdyby náhodou byl lacino na prodej. Ale budiž tomu jakkoliv: žádné guldeny a žádné zámořské kolonie nepřidají ani píďe k postavě toho ani ne osmimilionového národa. Nevím, láme-li si mezi nimi někdo hlavu nad ponurým osudem malého národa, jako děláme my nebo Estonci (chci říci Lotyšové); vidět to na nich nebylo. Víc mne zajímalo, jak si v tomto svém kvantitativním stavu počínají a jak se na nich jeví.

*

Jeví se na nich zřejmě a nápadně: především v proporcích téměř všeho, co tu vidíte. Zdá se, že Holanďané si vytvořili cosi jako styl založený na malých dimensích. Jejich domečky jsou menší než kde jinde; příbytky lidí jsou drobné a vzdušné jako klece. Jejich města jsou většinou malá a shrnutá jako v dlani. Až na Haagský Palác míru a Amsterodamskou bursu nenarazíte na žádnou rozmáchlou monumentalitu, na žádný pathetický formát, na žádné vybočení z měřítek malé země. Jistá intimita a šetrnost v dimensích je přímo vžilým formálním zákonem tohoto národa. A nejen zákonem formálním. Řekl bych biologickým. A řekl bych ještě morálním. Vše, co si národ na svém malém teritoriu buduje a zřizuje, je jaksi v harmonii s formátem země. Tady si lidé nelhou do kapsy ani architektonickým ani životním velikášstvím. Nepředstírají ani mrakodrapy ani zábavní velkopodniky ani Woolworthy; jejich ministerstva stěží se čím liší od blahobytnějších rodinných domků. Žádná kvantitativní okázalost, žádné vypjaté a křečovitě gesto, žádná elephantiasis ani nadživotní velikost. Při tom jejich architektura je z nejpokročilejších, jejich stavební inženýři budují hráze a přístavy po celém světě; není to provinciální malost, co udává míru jejich životní geometrii.

Když poutník prochází tímto Holandskem, uvědomuje si, co národního charakteru a řádu se zrcadlí v drobnosti jeho měřítek. A vzpomene si na jeden nadaný národ, který na to zrovna nemá, ale přesto by chtěl světu imponovat svými kšefty a ouřady, tuhle

něčím velikánským, co trčí z chudoby, tamhle něčím reprezentativním, co čouhá z nehotovosti a neladu, který si naříká na malé poměry a chtěl by se vytáhnout nad svá vlastní měřítka, který má pomícháno hokynářství a velkopodnikání — tak trochu ve všem. Jako by nám chyběl ten pravý a spolehlivý metr. Jděte se podívat na holandský: jsou na něm také centimetry a milimetry.

*

Ale abych ještě zůstal u těch holandských stavebníček: protože ti lidé nestaví příliš ve velkém, mohou více dbát toho, aby stavěli pěkně a důkladně. Tady se nestaví z kvádrů, ale z dokonalých cihlíček. Tady se nebudují monumentální fasády, ale krásná a bezvadná okna. Jejich židlička je nízká, ale sedí se na ní dobře a domácky. Je to malé, ale není to fórové. Žádná okázalost nezakrývá, jak a z čeho je to děláno: tož z dobré a poctivé látky. Na té kvalitě je vidět bohatství národa; ale to bohatství se zdá být rozděleno na samé drobné blahobyty. Selská chalupa vypadá jako vilka, ale i dělnický domek vypadá jako vilka; tenhle pěkný domeček je krčma, ten druhý je hokynářství a ten třetí je bureau nějaké lodní společnosti. Je v tom až nivelisace, ale nivelisace provedená tím, že spodní mez hmotného blahobytu je daleko vyšší než jinde. Není valného rozdílu mezi vesnicí, maloměstem a městem; jen přístavy se ovšem liší od té úhledné úrovně svými malebnějšími sociálními kontrasty, ale to už patří k věci.

A tady jsme u toho pravého slova: úroveň. Holandsko je země malého formátu, ale vysoké nebo aspoň dobré úrovně. Nemá velkého průmyslu, ale jeho průmysl je vysoce kvalitní. Nemá nadbytek zemědělské půdy, ale přinutilo ji k produkci nejvyšších kvalit. Základ jeho blahobytu není v moři, nýbrž v kravách a v polderech. Dobývají světa koulemi eidamského sýru a tulipánovými cibulemi; ale také si na této své národní municí dají jak náleží záležet. To se musí vidět, jaká krásná a kvalitní práce je jejich mlékaření a zahradničení už jen pro oči; když pak vezmete do rukou odbornější prameny, abyste trochu blíž seznali, jak se to dělá, dovíte se o tak úzkostlivé kontrole, o takové obchodní a výrobní svědomitosti a kázni, o takové pěstitelské experimentaci a řekněme i umělecké pýše na dokonalost toho, co rodná zem produkuje, že začínáte odhadovat pozitivní tajemství toho malého národa. Jeho síla je v kvalitě. Jeho národní ideál netáhne k velikostem, nýbrž k jakostem. Tu kvalitnost vidíte na všem: na práci, na způsobu života, ba i na samotné přírodě; kdybyste honem měli říci, čím Holanďané ve světě vynikají, nenapadne vás žádná náramná velikost, nýbrž právě ta nadprůměrná, krásná, téměř dokonalá kvalita většiny věcí, jež dělají pro sebe — i pro svět. Není to jen to máslo; je to také věda. Nejsou to jen narcisové cibule; jsou to také dělnické domky. Ono to tu vypadá jako v krámě s hračkami; ale ty hračky jsou tak solidní, že se nepolámou ani nezvetšejí. Dělat dobré a řádné věci, jež něco vydrží: to znamená dělat dějiny.

A tu se pocestný nezaváhá pokusit tak trochu si zgeneralisovat: není snad tou nejlepší metodou právě pro malé národy nahradit kvantitativní ideály ideálem kvality? Nebyla by soutěživost malých národních celků na jarmarku světa nejlíp zaručena zvláštní ušlechtilostí toho, co vychází z jejich dílny a jejich krámků? Nemusí toho být mnoho, co mají na skladě; ale co tam je, je samé dobré a bezvadné dílo. Je-li náš

krámeček malý, pak v něm není místa pro šmízo, šmejd, polotovary a humbug; špatné věci zabírají tolik místa jako dobré, a my toho místa na slunci nemáme nazbyt.

Nemluví o produktech, nýbrž o něčem důležitějším, totiž o ideálech. Snad jsme si příliš vzali do hlavy, že musíme mít, konat nebo vyrábět to a to všechno ve světové soutěži kvantit. Nemohu zapírat dojem, že ten malý národ v rýnské deltě se svým způsobem zachoval jako biblická Marie: že vyvolil sobě lepší stránku.

G a m m a :

Rub krásné medaille

I.

Neznáte pana Tattersalla?

Mister Erica Stewarta Tattersalla, Esq., mladého spisovatele z Anglie?

Přijel loňského podzimku do Prahy pan Tattersall. Byl Prahou okouzlen, a jak už byl v tom okouzlení, povedlo se mu lapit v ní pražský román. Rozumí se: svůj, či pak jiný? Šťastný pan Tattersall! Co domácích spisovatelů se natrápilo, a ještě natrápí problémem pražského románu — rok, pět roků, desetiletí — pan Tattersall si k nám udělá malý trip, dá se ve spěšném profitovém tempu honem okouzlit, chodí si a jezdí po Praze, dívá se, jen se dívá, stačí ještě si zatancovat na maškarním báli (nelze ovšem levněji nežli v masce velkého básníka Shelleye) a už je zas fuč pan Tattersall. Veze si ovšem poetickou ssedlinu svého okouzlení, exotický román z Prahy, ne-li už načisto hotový v kufru, aspoň strojem napsaný ve své šikovné hlavě. Kromě pochybnosti za čtvrt leta bude šest českých nakladatelství zápasit o slávu i zisk překladu exotického románu páně Tattersallova z Prahy. Delikátní ouverturu k té události už spustil „Pestrý Týden“: přinesl veliký celostranný portret (na první straně!), úměrný velké návštěvě, a byl to ovšem Shelley z maškarního bálu.

Okouzlení Prahou bylo na něm ještě dobře patrno.

Proč taky ne? Praha dnes je opravdu mimořádným divadlem, Praha jako optický hodokvas, to vskutku může být „something very extraordinary“ pro cizího spisovatele z velkého světa, jenž vozí s sebou především své oči a není z bůh-darma zatížen znalostmi řeči, dějin, duše, snah, myšlenek, starostí a bolestí toho zvláštního lidu, doprostřed něhož byl na sedm (přesně) dní zapadl. Do větších hloubek toho lidu mu samozřejmě pronikat nelze (a nač taky? k vůli pražskému románu pro Angličany?!) a tak jen velkosvětské oči bystře dokoušají. Das by v tom byl, aby takové školené oči, s potřebnou dávkou okouzlení, nevyhleděly z Prahy tolik rysů, fakt, zajímavostí, aby se jimi dalo skvěle vycpat a garnýrovat nějaké oblíbené schema efektního románu!

Zápas staré Prahy s novou.

Praha dnes okouzluje oči tattersallské nikoli svými starobylými, ale tím, jak v ní zápolí stařina s moderností. Boří a staví se v ní s energií a intenzitou, jak se snad nedělo od dob Karla Čtvrtého. Je sic po Evropě pořád ještě dosti měst starobylých, v tom dávno minulém vzhledě udržovaných, ale to už se patrně přezívá, v tom už není ani pro moderního turistu, tím méně pro moderního romanopisce dost pravé zajímavosti. Také moderních a nejmodernějších měst je už po Evropě dost, ale ta nevytvářejí se sverázne z duchovních základů rozdílných národů, nýbrž skoro napořád z téhož společného základu kosmopolitického, tolik se podobají sobě navzájem, že pro přichozího z velkého světa není v nich zvláštních objevů.

Zde však, ve dnešní Praze, je něco, čeho nevidět jinde, aspoň ne v té šířce a prudkosti: toť dramatický zápas, match

staré Prahy s Prahou novou, zápol dvou měst-obrů, mající do sebe cosi z utkané v boxerském ringu. Nebylo by nemožno, že v okouzlení Tattersallů, přicházejících z klasické země rohovnického sportu, má svůj podíl tahle zápasnická tvárnost dnešní Prahy.

Na nové půdě.

Ale sám život pražský, probíhající v tomto zvláštním rámci, kde kameny se prudce hýbou, je v patrném dramatickém vzruchu, skoro chronickém — to najdeš dnes jen ve státě mladém, zrovna nedávno obnoveném, v lidu najednou opět samostatném, který má úžasně mnoho práce s přetvorbou své existence. Cos takového neudá se turistovi z velkého světa, se životem dávno spořádaným, vidět každý den, toho třeba si jako románové rarity všimnout!

Sic i jinde, v těch klidných státech se životem spořádaným, odehrávají se vzruchy a výbuchy, tu volby, těžší krise politické, demonstrace a parády mas zdola, ale to jsou jen přebíhavé epizody, ty se zase zítřka slehnou v širokém klidném toku ustáleného žití pospolitého.

Zde však zřejmě jinak. Prudce hnuly se náhlým uvolněním národa podvázané síly životní, všecka stará země i obzvláště stará půda pražská se jimi ustavičně vlní a zmítá, vidíš zrovna, jak ta půda se od nich kouří.

Kurs nového života v novém řečišti se tu uskutečňuje a je samozřejmostí dneška, že uskutečňovatelem jeho není (jak bývalo kdysi) duch filosofický, básnický, umělecký, ani spekulativně vědecký, nýbrž stejně, jako dnes všude jinde, výbojný intelekt technický. S rozmachem koncipuje a plánuje, nebývalými měrami měří, cíle nebývalé vytyčuje; zapřáhá do svého projektu ve službách novému dnešku nové lidi, nové věci, nové myšlenky, nové energie a metody; nasazuje ostré, břitce kalkulující tempo, jež dohání k zalknutí vše dýchavičné starobou, a obklopen jako alchymista redivivus dýmem, ruchem, hlukem, blesky světla, dává kvapem mizet do země všemu dožitému, aby odtamtud zase naráz dával vyskakovat novému, nebývalému.

Technik a staromilci.

Brání se stařina, ale je zjevno očím divákovým, že technickému elánu natrvalo se ubránit nemůže. Extremely interesting! Exceedingly fascinating! Chudera stařina! Brání se, ale když jsou to samé sentimentální nehodnoty, které si volá na pomoc! Prý: krása staroby, patina věků, kouzlo nálad, poesie, vzpomínky, sláva minulosti, vznešenost dějinných okamžiků, hroby dědů — co to vše proti činorodé síle plnokrevného dneška, před kterým je tisícero možností a celá budoucnost, jejíž atom převažuje chimérické centnyře veškeré minulosti? Nežadatelné právo života, dneška, mladé energie, vyslovit sebe, jenom sebe, cele plně po svém!

Do vítězného blýskání očí Dneška Dobývatele kterak slzavě protřpytávají lítostné oči staromilců! Kterak jim žal o včerejšek a jeho dožilé krásy! Ale technik usmívá se s vítěznou převahou: „Přeludy! Romantická prostomyslnost! Jaký smír s nebožtíky? Tabula rasa! a vše od základu nové! Praha? Praha opravdová teprv bude! Z mojí ruky bude!“

To asi ve stručné parafrázi možno slyšet nad tím úchvatným matchem dvou Prah. Byl by to věru podivný mladý spisovatel z nové Evropy, aby jako divák matche nestál se svými sympatiemi na straně mládí, dneška, díla technikova, nové rodící se Prahy. Máte-li kus daru intuice, můžete lehko vytušit schema jeho exotického románu z Prahy.

Ó, zajistě! Praha je město kouzelné — pro Tattersally. Ale třeba se přidržet jejich moudrosti, jež zabezpečuje, aby okouzlení se dostavilo a potrvало: pobýt v ní týden. Déle než týden, už tu je nebezpečí rozkouzlení.

Jak se nám v Praze žije.

Dobří Čecháčkové, a víc ještě dobří Pražánkové, tleskávají si radostně do ručiček, když některý pan Tattersall, budiž si sebe neznámější, je Prahou okouzlen.

Méně radostno, ale o to užitečnější by bylo všimnout si jedenkrát pozorněji, kterak v tom okouzlujícím městě našim vlastním lidem, především lidem kulturním, a zas obzvláště lidem kulturně tvůrčím se žije, ne pouze tancuje a dívá, a netoliko týden, ale rok za rokem, řadu roků, do závěru. Za jakých okolností v té dnešní Praze, tak důkladně upadlé do rukou technikových, musejí žít a tvořit? Nemyslím tu na podmínky sociální a hospodářské (to by byla jiná, taky závažná kapitola), nýbrž prostě na to, jaké jsou zdravotní okolnosti dnešní Prahy, které kulturní lidé v ní celkem trpně přijímají, nemohouce je valně změnit. (Pokračování.)

do ba a lid é

V. Havel:

Na adresu generace vládnoucí

Pane redaktore,

„Prítomnost“ přinesla článek pana dra O. Rábla „Mladá generace ‚Prítomnosti‘?“, obsahující řadu myšlenek, kterými jsem se s několika přáteli již delší dobu zabýval.

Dovoluji si Vám zaslati úvahu (která nemá být polemikou se zmíněným článkem), týkající se stejných zjevů, jak je však vidí člověk technicky citící.

Ve svém časopise snažíte se odpoutati se od stranicko-politického způsobu myšlení, což mi umožňuje adresovati své vývody představitelům vládnoucí generace našeho národa bez ohledu na jejich politickou příslušnost.

Ing. Václav Havel.

Vládnoucí generací

rozumím ty představitele našeho veřejného života, jejichž zvyklosti, zájmy, myšlenkové ovzduší a představy vyhranily se již v době předpřevratové. Jejich nejvyšším ideálem byla svoboda, demokracie. Tato generace propagovala i snahy o národní uvědomění, o výchovu ke konkrétnosti a o řádnou teoretickou průpravu inteligence, snahy o zmírnění sociálních rozdílů, jakož i ideál zdravého těla a racionalisaci v životě a technice. Rozmach technických vynálezů přinesl této generaci i množství nových myšlenek a snah hospodářských a sociálních. V době jejího mládí nebylo ještě možno vše tvořit konkrétně; proto převládaly teoretické boje, které roztřídily duchy i lidi do přesně oddělených škatulek.

Když pak se dopracovala uskutečnění tužeb svých otců, byla postavena před těžký úkol. Zanechat boje a budovat. Ideály teoreticky vytyčené uplatnit v praxi. Nutno jí přiznati, že se o to skutečně snažila, avšak zůstala uzavřena v těch myšlenkových škatulkách, do nichž se v mládí roztřídila. Vládnoucí generace v dnešní světové krizi vidí důsledek války, rozmachu strojů, úpadku morálky a pod. Uvědomuje si, že její usilovné dílo je otřeseno. Chce je zachránit. Avšak vidí nejméně tolik cest, kolik je politických stran. V tom tkví kořen dnešní bezradnosti vládnoucí generace.

Představitelé této vládnoucí generace jeví se nám

dnes jako osoby velmi zaměstnané, spojující řadu funkcí, zanedbávající právo každého člověka na odpočinek na sklonku života. Jsou naplněni obavami, zda najdou schopné nástupce. Dosud jich nevidí. Proto houževnatě střeží svou moc. Ač nám mladším připadají často jako generálové bez vojska, mají dosud na náš veřejný život rozhodující vliv. Mají totiž za sebou kromě svých postic i zvyk, tradici a zkušenost.

Vedle nich však vyrůstá

generace nová,

generace utvářená již v myšlenkovém i materiálním prostředí svobodného státu. To neznamená však, že je to generace lidí určitého věku, nýbrž lidí myšlenkově mladších. Řada pojmů ztratila pro ně již význam ideálů, protože se staly skutečností. Tak ta konkrétnost, které ji učili otcové, je jí již potřebou. Ty stroje, ovládající přírodní energie, jsou jí již součástí života. Ideál zdravého těla, sportu a života v přírodě je pro ni potřebou, paralyzující škodlivé vlivy životního tempa, zrychleného technikou. Je to generace svými učiteli a otcí osvobozená od závislého myšlení — avšak připravená i o řadu autorit. Proto touží poznati autority nové, vidět konkrétní, živé vzory. Generace vládnoucí vytvořila svobodný, demokratický stát v důvěře v lidi, demokracií zdokonalenou — avšak generace nová v demokracii a svobodě žije, v té, jak ji pochopili a prováděli lidé nedokonali.

K této nové, „poválečné“ generaci se druží velká část inteligence, o níž se zmiňují představitelé našeho státu ve svých projevech o krizi inteligence a které vytýkají nedostatečný zájem o praktickou činnost politickou. Jsou to lidé, kteří, u vědomí své občanské povinnosti, při volbách sice volí s tou či onou politickou stranou, ale jinak zůstávají dnešním projevům politického života cizí.

Naproti tomu možno u mnohých jasně pozorovati řadu společných vlastností, kterých je škoda nevyužítí pro lepší uspořádání veřejného života. Pocit stranickosti, třídnosti a přemíry programové citlivosti ustupuje snaze dívat se na věci jen tak, jak skutečně jednoduchými jsou nebo by mohly být.

Nová generace chápe, že události světové, vrcholící v dnešní hospodářské krizi a zjevech průvodních, znamenají přerod světového hospodářského systému. Všechny tyto příznaky naznačují, že se již liší od generace starší v kořenech svého myšlení a že je od ní vzdálena nejen ideově, ale i způsobem života. Proto pochopitelně i slova a pojmy vládnoucí generace naplňuje jiným obsahem a jinými sympatiemi. Charakteristickým zjevem u generace nové je, že dosud nemá uznávaných vůdců.

Vládnoucí generace marně si přeje najíti pochopení u generace nové. Příčiny hledá v stinných vlastnostech dnešní mládeže a vysvětluje si nezájem o veřejné otázky nízkými ideály a povrchností mládeže. Není však spíše úkolem generací stárnoucích, aby v zájmu vývoje včas snažily se pochopiti generace nastupující? Zprostředkovateli mohou být ti, kteří dovedou ještě rozuměti generaci starší, ač uvědoměle přísluší ke generaci nové. Jako jeden z nich chci se pokusit

na adresu vládnoucích

naznačit na několika příkladech, že nová generace i ve svých „přízemních“ ideálech skrývá řadu kladných hodnot kulturních i politických.

Všimněme si ideálů těch nejmladších — dětí. V hračkách ustupují „mašiny“ autům a aerům, papírové te-

lefony radiu, skioptikony kinúm. Ač se nám zdá tento rozdíl nepatrný, skrývá v sobě mnohem víc. Děti chtějí slyšet živý hlas a vidět živé obrázky. Uvědomujeme si, jaké možnosti nám tato jejich touha a vyvinutý smysl poskytují?

Ve škole konstatujeme úpadek autority učitelovy. Nestací se přizpůsobovat technickému vývoji, sledovanému mládeži daleko intenzivněji. Těžkopádný, konzervativní aparát pedagogický nepostačí učitele dostatečně zpracovávat a technicky vybavovat. Výchova ke státosti je zanedbávána a pokud je, je individualisována politickým smýšlením učitele.

Nemohly by tady pomoci ty technické ideály školní mládeže? Nezáskal by na autoritě učitel, který by dovedl předvést živé obrázky nebo zachytiti účelně sestavenou přednášku? Neobohatily by se jejich vědomosti nejjednodušší organizovatelnou metodou, metodou je zajímající? Jsem přesvědčen, že kdyby dnes žil J. A. Komenský, byl by již dávno pochopil pedagogický význam těchto epochálních vynálezů. Soudím, že na této basi je dnes jediné možná reforma školy. Je pravda, že slušný počet škol radio má, avšak učitel neví, co s ním, zejména v hodinách vyučovacích. Toto neporozumění vysvětlují tím, že si dodnes někteří vládnoucí činitelé neosvojili ani techniku vnímání ať již filmových obrazů nebo reprodukováných zvuků, která je naší mládeži samozřejmostí. Mládeži technický prostředek, stroj, není překážkou vnímání kulturních hodnot.

Podobně i mládeži škole odrostlé imponuje řada technických vymožeností, avšak důležitým činitelem v životě dnešní mládeže je sport. Nesmíme však tu vidět jen význam tělovýchovný a možnost mravní výchovy nebo naproti tomu jen „fanouškování“. Naším vládnoucím činitelům bych chtěl připomenouti, že ve sportu projevuje mládež jasně a důrazně obdiv individuálních výkonů. Mládež v demokracii touží po živých vzorech. Proto sportovní rekordman nebo tělovýchovný vůdce má na mládež často větší vliv než rodiče. Toho však vládnoucí generace naprosto využití nedovede.

Tak i camping, tramping a všechny prostředky, jak se mládež snaží přiblížit se k přírodě, zasluhovaly daleko pozitivnějšího zájmu veřejných činitelů, než bylo vydávání t. zv. „konkubátů“. Podle výstřelků se nesmí generalisovat. Chci dokonce i tvrdit, že poměr obou pohlaví je dnes čistší a upřímnější, než si mnozí předstávají.

Tím vším chci jen upozorniti na nutnost a možnost

revise výchovy mládeže.

Nutno jí vidět tak, jak je utvářena všemi vlivy a okolnostmi nejen doma, ale i ze světa působícími, — a pak je možno jí účinně formovat. Nemá smyslu vytýkat dnešní mládeži nedostatek mravních ideálů. Naopak soudím, že měli bychom se divit, že vůbec nějaké má — neboť tím, co slyší o veřejném životě, by je byla mohla dávno ztratit. S tohoto hlediska možno i vítat dnešní nezájem mládeže o život v politických stranách. Je to však zároveň důkazem, že mladá generace nebere dnes stranickou politiku vážně — vždyť čte v každých novinách jinou „pravdu“.

Upozorňuji však, že přece jen značná část mládeže váhá si politického života. Ovšem s jiného hlediska. Na jedné straně sleduje pokroky techniky na celém světě. Imponuje jí konkrétnost, životnost, autorita, vidí čekat, šetření časem. Na druhé straně porovnává to vše

se středověkým úředním systémem větší části naší veřejné administrativy a nechápe, proč parlamentní kruhy si toho nevšímají. Což neslyší od svých kamarádů, kteří šli do veřejné služby s trochou ideálů, co papíru se popíše zbytečně, co času se promarní na komisích, poradách — a na druhé straně co se velkých možností zanedbává? Ví na př., že není vinou jednotlivců z řad byrokracie, kteří včas upozorňovali na blížící se nezaměstnanost, že nebyly včas připraveny nouzové práce. Ale politický systém nedovedl si uvědomiti naléhavost tohoto úkolu před řadou ryze formálních zákonů a politických kompromisů.

Tím vším se autorita státní správy u mládeže jistě nezáskala.

Proto se nesmíme diviti, že mládež se zájmem pozoruje, co se děje v Rusku nebo v Itálii. Jsem přesvědčen, že při tom jí ani nejde tolik o politickou formu, jako o viditelnou změnu a zájem tamního režimu o mládež. A myslíme-li speciálně na Rusko, vidí tam již tu novou generaci ruskou, které je tamější sociální řád již samozřejmostí a která nechápe, proč se na ni starý svět dívá se zlobou, snad platicí jejím otcům. Tím možno si vysvětlit, že část naší mládeže již chápe propagandu protikomunistickou jako projev strachu před něčím novým. Avšak i v Itálii vidí zájem režimu o mládež, životnost Mussoliniho poměru k mládí a podporování jeho snah. Proto i extrémní politické zjevy u naší mládeže nutno posuzovat také se zřetelem k těmto jí sympatickým složkám.

Posoudíme-li politické smýšlení mladé generace s těchto hledisek — ať u ní vidíme nezájem o politický život nebo sympatie s extrémními směry — dojdeme k uzávěru, že dnešní „demokracie“ je u ní do té míry zdiskreditována, že hledá něco nového a dokonce je ochotna uznati prospěšnost osvícené diktatury. Důkazem toho jsou projevy touhy po vůdci.

Mnozí vládnoucí „demokraté“ se hrozí odklonu mládeže od demokracie. Zapomínají však, že vytvořili demokracii neupřímnou. Vědí, že lidé nejsou andělé, ale tváří se, jako by věřili, že se jimi stanou. Vydávají zákony pro decorum, vědí však předem, že ani sami zákonodárci je nebudou mnohdy dodržovat. Jejich demokracie neměla úcty ke kvalitě a proto je dnes v úpadku. Praxe dnešní politiky nehodnotí jednotlivce podle jeho schopností, nýbrž podle stranické příslušnosti, event. podle důležitosti ve straně. To je však důkazem, že dnešní politické strany nejsou demokratické a proto jejich reforma je v zájmu demokracie.

My starší z té nové generace vytýkáme představitelům generace vládnoucí, že dopustili, aby ideál demokracie byl zdiskreditován neupřímností a slabostí. Vytýkáme jim, že v čas nereformují tam, kde vědí, že je toho dávno zapotřebí. Vytýkáme jim, že zapomínají, že se svět a lidstvo mění, že zapomínají na budoucnost.

V nové generaci jsou lidé, kteří by chtěli a budou se za demokracii bít a vítězit — avšak za demokracii životnou a ne formální, za demokracii vybudovanou na odpovědnosti a v důvěře v hybné, iniciativní lidi na místě nehybných, neodpovědných aparátů.

Víra v životnost demokracie není v nás ještě ubita. Je však nejvyšší čas, vytvořit program pro reformu demokratických forem a jeho uskutečňováním připoutat k politické práci generaci novou.

Nová generace si nové formy vytvoří, protože je jí přirozenou potřebou působit na vývoj svého životního prostředí.

Otázka však zní: Je nezbytno, aby tento přerod stal se přes hlavy generace vládnoucí, anebo chce se spojit s námi, aby zachovala kladné hodnoty svého díla?

Stultus:

Pokolení, které nezná pomeraně

Mladá ruská osoba, proživší jako dítě celou ruskou revoluci, napsala nám na naše požádání své vzpomínky z té doby. Psala to bez tendence, a nezaplétala do toho nic, co by sama nebyla viděla a prožila.

I.

Místo a osoby.

Místo děje je střední průmyslové Rusko, textilní továrna u provinciálního městečka, vyrábějícího kartoun, asi sto kilometrů vzdáleného od Moskvy. Bílé špinavé bloky třípatrových „kasáren“ čili „ložnic“, jak se jim říká, kde bydlí dělníci, červené cihlové budovy továrny a dvoupatrový dům s pěstěnou zahradou. Tam jsme uvítali revoluci. Kolem na kopcích leží žluté žitné pruhy polí, za zdí továrny se začíná vesnice, dost chudá a opilá. Odtud vlastně pochází část dělníků, docházejících do továrny. Za lesy se tyčí zlatý kříž kostela bohaté vzdálenější vsi. Rusko, i to nejprůmyslovější, leží v kruhu rolí, které se vždy setkávají s továrnou a jichž se nikdy nedovede zbavit. Každý dělník je také sedlákem. To se pozná o žních, když v okolních vesnicích je potřeba pracovních rukou. Do červeného cihlového domu se zahradou přichází jeden za druhým. Všelijací Ivaní Petrovi, Vasilji Sidorovi. Jdou k „hodnému panu inženýru“, který pečlivě ošetřuje továrnu, stará se o svěřená mu sta tkalcovských stavů, o „Diesel“, který dává světlo, o rybník, jehož silou pracuje továrna, o velkou elektrickou pilu, postavenou v posledních letech války a velmi výnosnou pro majitele. Je u dělníků oblíben; tam jdou se radit a prosit, ne do bílého parádního domu ředitele, co je vedle. Ten je protiva a špehoun, nic neodpustí, ale spíš udá majiteli, pronásleduje dělníky a je nenáviděn. Pan inženýr sice vynadá, ale nic neudělá, pochopí a zavře, je-li třeba, oči.

„Pane inženýre,“ začíná se obvyklá historie. „Maminka mi umírá ve vsi, pusťte mne domů.“ — „Dobře, ale povídám ti, že je to naposled. Umírala ti už asi třikrát, a loni ti umíral tatínek, a předloni měla žena těžký porod. Abys věděl, všechno vím. Tak jdi.“ A to se opakuje každý rok. Dokonce jednou vypil kdosi v továrně barvu na látky, rozředěnou lihem, která byla nechána přes neděli v sudě. Inženýr rozřešil ten případ šalamounsky. Žádné vyšetřování, ale kdo nepřijde v pondělí dělat, dostane pokutu. A co myslíte? Přišli všichni jako jeden muž. A tak se to nechalo. Zato ale dělníci milují svého pana inženýra a v těžkých dobách, když hladoví on i jeho rodina, smluví se dělnická výprava, která jede pro chléb, ač o to neprosil; každý mu přiveze pud mouky, tedy celkem dvacet pytlů.

Válka.

Život v továrně i velkém domě se zahradou plyne i v posledních pohnutých letech války líně a tiše. Hrozivé zprávy z front a všelijaké vzrušující zvěsti, nesoucí se v poslední době od úst k ústům, se jaksi tlumí a nepřikládá se jim velkého významu. Dokonce místní novinky a události míjejí jaksi klidně a bez vzrušení. V „čajné“ (něco na způsob dělnického klubu) zařizuje majitel továrny nemocnici a přivázejí tam roztrhané a znetvořené raněné. Dokonce stará císařovna se přijede podívat. V továrně se staví ještě jeden stroj na vyrábění granátů. Ve starém rybníku se utopil zajatec Turek a říká se, že tam teď v noci chodí po břehu. Zajatí Sardové, kteří se vždy večer tak slavnostně modlí, ať jsou

kdekoliv, zabíjejí sekerou hlídače; jsou posláni pryč. Hoří jedna z dělnických „kasáren“ a ohrožuje blízké obrovské nádrže na naftu. Jednou v noci volají inženýra do továrny, kde pila, pracující teď ve dne v noci, přerázla vejpůl dělníka. Ve skladištích na kapok pracují veselí, s dělníky hned se sprátelejší Rakušané a zamračení, husím krokem chodící Němci. Všecko se poněkud zdrazilo. Ale život běží jako dřív, tovární siréna houká vždy v šest, dvanáct a pět hodin, a spolu s ní se mění hlučné směny dělníků, jdoucích v davu z práce nebo do práce.

Dělníci.

Taková „kasárna“, to je svět pro sebe. Je jich pět. Špinavé, bílé, třípatrové baráky s železnými pavlačemi a schody pro případ ohně. Uvnitř jsou rozděleny tmavou dlouhou chodbou, do níž vycházejí dveře pokojíčků, zvaných obecně „komůrkami“, kde bydlí dělnické rodiny. Komůrky jsou stejné, ať je rodina sebe větší. Je tu vždy jakýs těžký nepřijemný puch a tovární úředníci přicházející občas za nějakou úřední záležitostí zacpávají si štítivě nos. V neděli, když se nedělá, sedí dělníci na dlouhých dřevěných lavicích, postavených před baráky, na zemi, udupané sty nohou, kde není jediného keřku trávy, před ošumělými, zaprášenými stromy. Hrají na harmoniku; zaznívá ječivý ženský zpěv specifických továrních písní o „Marusě, která se otráвила“, louskají se slunečnice. Ve skupinách starších mužů se objevuje láhev kořalky. Nálada se povznáší a napěvuje se nová odrhovačka o plešatém, týrajícím a udávajícím řediteli. Nebo se koná starý, hromadný boj, zvaný „zídka“, při němž jedna kasárna, muž vedle muže, jdou proti druhé, a který je přísně policejně zakázán. Neděle se vůbec často končí rváčkami, neboť každý barák má své proslulé rváče. Pak se ozývá křik, rámus, nadávky, ženy se schovávají do komůrek, špinavé a pihovaté děti šmejdí kolem, dostávají pohlavky od matek, ale přec jen lezou mezi nohy mužů, aby se podívaly na zajímavé divadlo.

Život kasáren se zpestřil v poslední době jen dvěma místními událostmi, jaksi čistě dělnickými. Především tím, že jedna dvanáctiletá holka porodí dítě a neví se, kdo to sviňáctví provedl. Živě se o tom debatuje a pohoršení je všeobecné a veliké. Pamatuji se dobře: když dívka poté zemřela, přišla její matka do červeného inženýrova domu, opřela se o dřevěná dvířka zahrady, vyčkala, až pan inženýr vyjde, a poprosila o nějaké pěkné květiny na rakev. Neřekla nic, když pro ni trhali obrovské červené a bledě růžové japonské pivoňky a placaté stolisté růže. Po druhé dochází k vzrušení, když kluci ze všech kasáren vytáhnou na velké ohražené pole, dělící továrnu od vesnice, a začínají krutou a hazardní hru na vojnu. To se odehrává v posledních letech války. Rozzúřené dělnické děti se dělí na dvě dosti značná vojska, házejí po sobě kameny, vedou pravidelný útok. Jeden hoch je zabit. Týden bez ustání, ve dne v noci, se nese po okolí válečný řev. Neposlouchají matek a nechtějí jít domů. Zkrátka celá malá rodinná revoluce. Až na žádost rodičů a majitele přijede oddíl jízdní policie a rozežene je.

Jinak je život kasáren na události chudý, leda když někdo zemře a zástup žen, ba i mužů, utíká k nemocnici „podívat se na nebožtíka“, což je oblíbeným pobavením, nebo když nějaký stroj skalpuje dělníci, která si přes přísný zákaz umyla v teplé tovární vodě vlasy a pak je nechala rozpuštěné, aby uschly na ventilaci.

Únorová revoluce.

Za těchto okolností přijde tichá únorová revoluce. Ten den se neliší nijak zvlášť od ostatních, jen se nepracuje; dělníci se dovolili a chodí po továrně s harmonikou, zpívajícíce a provolávajícíce s opojením nová, ještě neznámá a cizí slova „svoboda“ a „buržoust“. Na továrních vratech vlají klidně

rudé prapory. Majitel se stává povolným a laskavým. V Moskvě, povídá se, vodí kněží náboženská procesí, s kříží, svatými obrazy a korouhvemi. Lidé na ulicích, potkávající je, prý klekají do mokrého únorového sněhu a pláč radostí, spínající ruce, děkující za nové osvobození, o němž nevědí, co jim přinese. Ale rozvlnit klidný povrch provinciálního života není lehké. Večer se schází u ředitelových obvyklá ka-retní společnost, inženýr se ženou, bručoun doktor, který se se všemi hádá, a také student, syn malého podřízeného to-várního úředníka, jenž přijel z Moskvy. Ředitelová plačtivě nařiká „Chudák car, co jim udělal“, student mluví se zápa-lem o nové době, o úsvitu, který teď přichází, inženýr klidně domlouvá řediteli, že je už na čase, aby odejel sám, dobro-volně, do svého statku v jiné gubernii, že dělnictvo je po-drážděno a nesmí se vyštvať k nerozumným činům, za které by potom nevinně pykalo, že řediteli samotnému hrozí ne-bezpečí. Ten se jen směje. Vypravuje se, že gymnasté a gymnastky v blízkém městě se načisto zbláznili, pořádají přednášky o „volném Erosu“ a založili v ženském gymnasiu spolek „oharkárů“, totiž, že se scházejí večer v prázdné bu-dově za světla svíčkových oharků a pijí i debatují až, roz-umíte, až ty oharky zhasnou. Hrůza!

Tak plyne jaro i léto, kdy majitel odjede tiše do Moskvy, rozstrkav po všech známých a věrných podřízených zlaté a stříbrné ikony i koňské sprežení a perly. V osamělém pan-ském domě je ticho, jen vyjí desítky opuštěných loveckých psů a ve stájích hrabou podlahu čistokrevné orlovské koně. Továrna pracuje automaticky dál.

Druhá revoluce se hlásí.

Až jednou, to už se chýlí k podzimu a je asi srpen, se stane něco nového a vzdor všemu neočekávaného. Zahouká to-vární siréna, oznamující, že je na čase, aby do továrny vtekla nová parta dělníků, a druhá, unavená a špinavá směna, šla domů. Ale místo toho se ozve tlumený dupot sta nohou, ho-vor davu a mimo inženýrův dům přejde zástup dělníků, i těch, co jdou z práce, i těch, co tam teprv měli jít, tmavý začou-zený dav mužů, žen a dětí, zlověstně hučící. Nesou si v ru-kou uzlíčky s prázdnými miskami od jídla, nestavěli se vůbec doma a jdou k domu ředitele. Přes všechno podráždění se chovají důstojně a volají laskavě na inženýrovy děti, hrající si v zahradě. Teprve před bílým domem se podráždění pro-trhne. Obklopí zahradu těsným kruhem, dav se vlní, do vzduchu vylétají ruce se zařatými pěstmi. Ženské hystericky křičí: „Počkej, ty zatracenej padouchu, počkej, my tě chyt-neme za pleš, my s tebou praštíme o sloup. Počkej, my po-bijeme ty tvý štěnata. Málo jsi pil naši krev!“ Zuřivost do-sáhne svého vrcholu, když se sám ředitel pokusí vyjít na ve-randu a promluvit k dělníkům. Dav řve, do oken letí ka-meny, musí ustoupit. Situace se stává nebezpečnou, odehrává se to v době, když přes celé továrenské Rusko přešla vlna hromadných vražd nenáviděných představených. Říká se tomu „vyvázet ředitele na trakaři“ a dělá se to tak, že se člověk přepadne, sváže, přehodí se mu přes hlavu pytel, po-sadí se na jeden z trakařů používaných v továrně a vyveze se do rybníka, ležícího skoro za každou továrnou. Inženýr vyběhne z domu, jde zadními dvířky do domu ředitelova, vy-stoupí na verandu. Dav se poněkud ztiší. „Chlapci, slíbíte-li mi klid, slibuji vám, že do tří hodin ten člověk tu nebude.“ Dělníci křičí: „My ti, pane inženýre, věříme, ty jsi náš, ale ať plave ten prašivý pes.“ Ale nerozejdou se a zůstanou, vy-čkávajíc před domem, držíce jej po celé tři hodiny v oble-žení. Nato vyjede z vrat kočár a ujíždí tryskem k nádraží. Ženské začínají zas křičet, ale muži je konejší a vše se ode-hraje poměrně klidně. Pak vtrhuje dav do zahrady, do do-ma, láme drahé keře, rozbíjí okna, ženy odnášejí plné náruče

květů a věcí. „To je teď všechno naše, uděláme s tím, co chce-me.“ Za pár hodin se lidé rozejdou, zanechavše demolovaný dům otevřený a podupavše zahradu jako důkladné stádo. Jdou zas mimo červený dům a zdraví laskavě paní inženýro-vou. Tak se po prvé hlásila revoluce.

Továrna za vlády bolševismu.

Co přišlo potom, je v obecných rysech známo. Je to zvláštní, jak se továrna náhle změnila, aniž se porušilo něco v její soustavě, a jak snadno a s opojením si lidé ří-kají slovo s o u d r u h. Rudé šátky žen. Rudé obličej mu-žů. Novinka, označující teď vládní, úřední osobnost — ko-žený černý kabátec. Meetingy. První, zrovna se vylihnouví místní komunisté, často právě bývalí miláckové majitele. Rudé prapory, vlající krvavě a bojovně nad branou továrny, stíní teď dvě podobizny nových vůdců, jejichž jména se vy-slovují ještě nejistě a pletou je: kdo je ten s velkým plešatým čelem a kdo onen s černými, krátce ostříhanými vlasy, v uni-formě a se skřipcem. A ještě jedna novinka — epidemie cho-lery.

Inženýrovi je svěřena teď celá tovární správa, ačkoliv jed-nou přijdou k němu dělníci a řeknou: „Tak jsme se teda, soudruhu inženýre, usnesli, že budeme vládnout v továrně sami, když je teď naše, a celý podnik a správu zvládneme taky.“ Inženýr, ačkoliv jinak s dělníky velmi drží, se tento-krát mírně dopálí a nepochopí: „Má ůcta. A za týden budete mít všechny stroje polámané. Vždyť ten váš majetek musím chránit, když už je váš.“ A za nějakou dobu pověří místní komitét soudruha inženýra toho a toho opatrováním „stát-ního majetku proletářské republiky“.

V továrním dvoře stojí traktor. Přivezli ho odkudsi ze statku sedláků, aby si hned zvykli na vymoženosti bohatých a zaorali s ním na podzim zem. V továrně stojí proto, že přec je teď celý povrch země jedním společným majetkem děl-nicko-selské vlády a je jedno, na kterém místě bude stát. Také ovšem proto, že jej sedláci prudce a neodůvodněně odmít-nou, protože prý budou obdělávat zem podle svého, jako dříve, a ne po pansku. Několik pokusů, uvést jej úskokem na selská pole, vždy ztroskotá a těžký stroj musí s hanbou od-jeti.

Zatím je už Moskva celá rozstrílená, boje na ulicích se stávají všedností. Více vzrušuje lidi, když ze Spasské brány v Kremlu bolševici sestřílí kousek visící tam po léta ikony „ruského Boha“, svatého Mikuláše, nejuctívanějšího a nej-přísnějšího svatého. Pak pověsí rudý prapor na Spasskou věž, přikryjí jím svatého a že, když prý je svatý, ať to strhne. Inženýrovi vypravuje jeden starý a zkušený montér, který se zrovna v té době octl ve velkoměstě: „Tak vám jdu ten den kolem, a ono už se chýlilo k večeru a zrovna to začínalo. Ta-kovej obrovskej prapor to byl. A začínala ta sněhová vánice a vítr. Tak si jdu kolem a dívám se, a on, náš otec, svatej arcibiskup mirlikijskej, jen zuří. Hází s tím praporem, je roz-zlobenej na svůj lid, prapor se jen třepetá sem a tam, jen se trhá. No a k ránu byl pryč, roztrhanej na cáry, a i žerd' bouře strhla a svatej Mikuláš tam visel zas čistej, nezahanbe-nej. Holt spustili lidé velký nárek, běželi tam v zástupech, modlili se. Ale co se stalo, to se stalo. Svatej Mikuláš tu po-tupu jen tak nenechá. Beztak už se dějí neslýchaný věci, vlak z Moskvy k nám jede šest hodin a lidi v něm stojí jeden vedle druhýho. A co ty vši!“

Do ředitelova domu se nastěhovali komunisté z města, aby byl v továrně pořádek. Večer se odtud ozývají rány z revolveru. Našli tam kolínskou vodu, zanechanou rodinou ředitele, a večer si zavdávají a střílejí oknem ven. Lékají k smrti mladou učitelku, která se do domu také nastěhovala.

Zavírá dveře svého pokojíčku na klíč a ještě strká do kliky smeták, aby se k ní náhodou v noci, když jsou zcela sami ve velkém domě, nedostali. Večer zaznívá oknem nedružný zpěv. Je rozumět jednotlivým větám:

— *A boží máš ta šla krást . . .* —
 — *A Eliáš prorok — ten prodával tvaroh*
Zabýval se tam ketasením.
A svatý Jan, ten šloh' kdesi ten divan
A na louce sedí, a hoví si tam. —

Píseň se líbí, ujímá se v továrně. Lidé s hrůzou vypravují, že, když se večer vrací domů, je střeleno po každém, koho v té tmě zahlédnou. Inu, opilí. Ale neměl by se k vládě mezi dobré lidi připouštět také šmejd. Ceny všeho rychle stoupají — a neslycháno — některé věci nejsou k dostání. Ten podzim a zima roku 17. táhnou se neobyčejně dlouho a místo zájmu o postup vojsk a boje na různých koncích země jsou naplněny potravinovou psychosou. Pro čaj a cukr se musí až do města, v místním krámu už je nelze dostat, a že prý bude ještě hůř. Vzniká panika, zboží mizí z obchodů a skrývá se v truhlách, klavírech a sklepech chudých i bohatých. Každý týden jezdí paní inženýrová také do města, pečlivě schovávají nákupe pod sedadlem kočáru, aby lidé neřekli.

P o g r o m .

Jednou příplíží se k domu sousedka, podívá se ulekaně na všechny strany a když se přesvědčí, že kolem nikdo není, zašeptá přes zahradní zeď dětem: „Pogrom“. Už jsou prý u Šerikovova statku a loupi. Jacísi námořníci. A zpráva se plíží od domu k domu a nikdo se neopovazuje říci to nahlas, ačkoliv Šerikovův statek je vzdálen aspoň dva kilometry. Je zvláštní, jak dovede působit a jak rychle se chápe i napoprvé to strašné slovo, které platilo dřív jen židům. Lidé zmateně pobíhají, schovávají cukr, čaj a mouku, do angreštových keřů v zahradě odnesou v tom zmatku také velikánskou mísu se zadělaným těstem. Na věci dražší se nemyslí, vždyť budou bandité jistě brát potraviny, co jiného je může zajímat. Vždyť snad nesáhnou i na ten ostatní cizí majeteček. Když je vše schováno, zalezou lidé každý do své díry a napiatě poslouchají. Ulice je jako vymetena. Dveře domů zavřené. Trvá to hodinu. Pak zazní několik úsečných výstřelů od tovární brány. Puzení zvědavostí a uklidnění novými, neslyšitelně a rychle sdělovanými zprávami, lidé vylezou zas ven a oddechnou si. Tentokrát to dopadlo dobře. Milice je zastavila u brány a zabnala. Teď se mluví o nepořádku. Kdo pak to slyšel — námořníci až ve středu země. Ta vojska, člověk ani neví, kde která jsou, od koho desertují a proti komu bojují.

Bílá veš.

Lidé jsou poníženi a zhroucenější než je třeba. Zvyklí pokoře, přijímají s hrůzou sic, ale i s resignací také jiného — strašnějšího a k tomu ještě neviditelného nepřítele: bílou tělesnou veš. Na vši ve vlasech, které se tam dostávají v přeplněných vlacích, na trhu, v továrně, jsou už všichni dávno zvyklí. Ty tu byly vždy a jsou jaksi jen mírným zlem a součástíka všedního života. Ale bílá veš, žijící na těle, záhudná a strašná, přinášející skvrnitý tyf — je novinkou. Epidemie cholery povoluje s prvními mrazy, když však teď z nemocnice vynášejí skvrnami posypané mrtvolky, zastavují staré a zkušené, ale přesto dosud v žádnou medicínu nevěřící ošetřovatelky, dělníky, běžící podle starého způsobu podívat se na nebožtíka a praví: — Nechod' tam, ten je skvrnitý.

Nárek a pláč zavládne v rodině inženýra, když na jeho košili, po návratu z Moskvy, najdou po prvé bílého nepřítele. Rodina, zvyklá čistotě a hygieně, žasne už nad tím, že se nemůže ubránit tomu všeobecnému odpornému zlu. A pak, po každé, když se najde nová veš, nastává napiatě a bezradné čekání, trvajíc den, dva, týden, zda už někdo nemá na těle žluté skvrny, horečku, zda ho nemusí vésti do obecní nemocnice, kde leží v jednom pokoji 20—30 lidí, nemocných všemi možnými nakažlivými nemocemi, což znamená jistou smrt. Vždyť z toho opadávají vlasy, když člověka včas neoholí, vždyť někdo zůstává ochrnutým po celý život, dostává paralyzu jazyka, stává se blbečkem. Přejde rok 1918, leden, atentát na Lenina.

D r o b n o s t i .

V domě ředitele jsou teď jesle. V domě bývalého majitele, který se zatím stačil ulít do ciziny — mateřská školka. Škola železničářů je povýšena na gymnasium pro děti z okolních továren a vesnic. Jeslím a školce vládne komunistka dělnice, vychrtlá a čiperná starší žena v červeném šátku — Marja Ivanovna. Myslí to dobře, ale přec si mezi jiným vyrovňuje jakési staré účty s bývalými představenými. Dělníci se jí dobromyslně smějí, jak vylezla v „čajné“ na podium a začala hlaholit k ženským o výchově novorozenat a politické situaci a jak potom, když přijel řečník „oratěl“ z Moskvy, a ona seděla při přednášce v první řadě, usnula a spadla s rámečkem na podlahu. Dělnice, odvádějící děti do školky, zacházejí s ní s tím odstínem familierní úcty, který se vypracoval hned po revoluci. Je to našinec, ale přec jen vrchnost, kdož ví. Jednou k jaru, když továrně, vysílené nedovážením materiálu, už dochází dech a její neopravované součástky vypovídají službu, vrací se inženýr zasmušilý a unavený o polední přestávce domů. U nejbližší kasárny se zastaví. Malé holky s oholenými hlavami zpívají křiklavě písničku. Uviděvše velkého soudruha, přestanou. „Co to zpíváte, safraporty, holky?“ A děti spustí:

„*Kuřátko smažené*
Kuřátko vařené
Kuřátko vyšlo se projít.
A jeho chytli
Do basy dali
Veleli pas svůj ukázat.
Ach nestřílejte,
Nezabíjejte,
Kuřátko také chce si žít.
Já nejsem ruské,
ani francouzské,
Ani německé,
Ale sovětské.“

Tak zní první hymna revoluce, která neumlká pak ještě po dlouhá léta. To se stane téhož dne, když u inženýrových při obědě řeknou po prvé překvapeným a nechápajícím ještě dětem, že už není bílého chleba a také ho už nebude, protože mouka došla.

Zvláštní doba. Dělníci a chudí sedláci, cítící s vládou, zpívají si zároveň novou odrhovačku:

„*Byl u nás Mikulášek*
Byla i pohanková kaše.
Od té doby co Sovět se objeví,
Suché kůrky za pecí není.“

(Pokračování.)

feuilleton

Otto Rádl:

Na cestě do roku 1932

„Mezinárodní politika se většinou ještě skládá z docela nesmyslných pokusů každé ze sedmdesáti vlád, zaručiti blahobyt mezi svými vlastními hranicemi tím, že se blahobytu všech ostatních národů kladou překážky a brzdy.

Dnes je svět stejně jako před tím přísně kontrolován generály, patrioty, lichváři a hospodářskými dobrodruhy a je vystaven jejich zlé vůli a nesmiřitelnému záští.“

(H. G. Wells, dne 26. prosince 1931.)

Pro domo.

Politika je divadlo, do kterého nemůžete nikdy přijít pozdě. Jestliže jste rok nečetli noviny a vezmete do rukou dnešní politické úvodníky, máte dojem, že navazujete tam, kde jste přestal včera. A k tomu ještě můžete být docela bez starosti, že jste v mezích, jak říkáme my právníci, docela o nic nepřišli.

Z tohoto důvodu si čtení politických článků, úvodníků vůbec a úvah o situaci zvláště, zaslouží nejvřelejšího doporučení, neboť byt vám i nepřineslo žádnou škodu, neposkytuje vám zaručeně ani žádný prospěch či užitek, takže je v dnešní trpké době činnosti vzácně nežádoucí a ideální, která si zaslouží uznání i rozšíření.

Tato úvaha přivedla nás na dnešní téma. Snaha vyjít záznamníkům co nejvíce vstříc určila stručný rozsah těchto rádek, jejich obsah vděčíme nejen vhodnému využití cizojazyčných pramenů, nýbrž i vlastní invenci. Služtež zde ke stručné rekapitulaci mezinárodní situace pro čtenáře politických úvah.

*

1. Nejprve mluví Asie.

Situace není složitá. Ošklivá Čína je bita od hodného Japonska, zatím co vždycky podezřelé Rusko má šhubání. Ruské inference se netřeba obávat. Sověty si říkají: „Jenom nic předčasně. Ještě není večer všech dnů“. Mezitím píše Svaz Národů na východ žertovné milostné dopisy. Tváří se v nich na japonského vojáčka jako maminka na jedináčka, kterému má nasekat, a jemuž místo toho říká: „Ty, ty, ty!“

*

Čína.

Národů Svaze, čekáme
tvé telegramy hojně,
vždyť my už po nich vzlykáme
jak děti po své kojné.

*

Japonsko — Svazu Národů.

Děti svých zásad, máš nás ve svém klíně.
Spojenci velcí, lneme ke spojenci.
Napřed to ale natlučeme Číně.
Však ty se nerozhoupáš k intervenci.

*

S. S. S. R.

Kapitalistický ideál
starého světa rádně spleť se:
nemá už dnes ani kapitál.
Naděláme si ho v pětiletce.

*

2. Románská tradice Evropy.

Nejstarší republika říká, že sice věří všemu, i pevnosti smluv, že ale taky nevěří přece jen nikomu na světě širém. Říká, že začne být hodná, až ti druzí začnou před ní. Je nadšeným spojencem. A mezitím vydělává na markách, na líbrách a na dolarech. Zatím se nejmladší republice o vydělávání ještě vůbec ani nezdá: má bolení břicha, které jí působí mniši a katolíci. Stojí dnes za revolucí, která se nepřihodila: to zanechává freudovské potlačení představy. Z emě R o m u l o v a není zatím právě srdečná ke svým románským bratrům: nemá ráda jejich ducha, tak nějak jakobinského a svobodářského. Říká se, že prý je fašism všech odstínů posledním soustředěním kapitalismu v Evropě v útočnou frontu. Až bude likvidován, bude se přesedati.

*

Francie.

Vyhraná válka. Mnoho zlata v kase.
Pozor, centimy pěkně z ruky do ruky.
Jsme pro odzbrojení i dneska zase.
Chceme však záruky. Dřív záruky.

*

Španělsko.

Alfonse vyhnali jsme s rozhodností.
Pokroku, zvedni u nás hlavu i ty!
Prosím však, jenom s mírnou povolností,
my máme totiž ještě jesuity.

*

Italie.

Duce národu
osvoboditelský přinesl skutek:
každý má dnes zaručenu svobodu.
Nejlíp ten, kdo za hranice utek.

*

3. Germánská tradice Evropy.

Zatím co hrdý Albion zklamal všechny upřímné milovníky bezpečně uložených peněz, požvatlal si jednozubý dědouš Mahatma na zeleném ostrově u zelených stolků. Poněvadž on je jediný dnešní politik, který má tisíc let za sebou, tisíc let před sebou a má na to zkrátka docela kdy, nedospělo se při uvedeném požvatláni k uklidnění imperia, jemuž se viklá několik zubů. Positivním přínosem jeho významného politického výletu bylo obohacení mnoha zvukových žurnálů filmových.

Zatím co mladá Indie ještě tká a vypaňuje sůl, zvedá mladá Teutonia hlavu s docela jinou bojovností. Císař Adolf I., přijmím Hitler, prý nastoupí vládu nejpozději do února. Nějaký utrápený národ to všechno přijímá s dokonalou apatií a nerozveselí ho ani kratochvilný tanec smutné vlády mezi mečíky a s vejci na nose.

Maličké z e m i r a k o u s k é umřela rakouská duše s Arthurem Schnitzlerem a její tělo už si nepřeje docela nic jiného, než udělat Anschluss ke komukoli na světě, ať už se to jmenuje Německo nebo třeba Centropa. Ale vyšší důvody politické prohlašují, že prý je hrdinné a také hezké umírat každý pěkně o samotě.

*

Anglie.

Národní souručenství v žalu tu
sběhlo se pomoci libře šterlinků:
úkolem našim zvednout drahou valutu
na zádech našich drahých dělníků.

*

Nemecko.

Bude cos zítbra. Bylo něco včera.
 At u Stressemanna či u Hitlera.
 Nous nous en foutons. Ničivo. Hajte nebo lajte.
 Byli jsme bez peněz. Budeme pleite.

Rakousko.

Leccos jsme projeli, co ještě chvíli mučí.
 „Anšlussu“ bolest nechce nikdo zhojit.
 Úsměvná Vídeň zdvořile se učí
 v náladě valčíku též umět pojit.

4. Naši slovanští bratři a my.

Zde pluje bíločervená lodička mezi dvěma diktaturami. Proboha, nemějme velké tíživosti a touhy po efekt-ních gestech. Jsme nejmenší říše středu. Nechtějme si pískat ani dupat: to je věci velkých. My jsme chudá holka bez věna, nemůžeme se rovnat té švýcarské dceři zbohatlých kupcových s jejími brilianty. Nemůžeme si dovolit ani oslnivé manýry kokoty, protože jsme holka trochu přiotyílá a ani ne nějak hezká. Musíme být spokojeni, když se o nás aspoň nemluví. My nerozhodneme ani odzbrojení světa, ani jeho socialisaci. Proto buďme hodní a počkejme, až si smočí druzi. Nic si z toho nedělejte, že tohle je moudrost smutná: je to přece jen naše jediná možná moudrost. Musíme přenechat našim severnějším a jižnějším bratřím Slovanům, aby byli ohnivější, efektnější, aby byli špatní obchodníci a také špatní demokrati.

Č. S. R.

Opatrnost je matkou pohodlí.
 Jdi, politiko, opatrně loví.
 Shodnem se, že jsme se dohodli.
 Vždy na půl. Taky v budoucnost jdem' na polovic.

Polsko.

Národ půl z básníků a z kavalírů zpola,
 jenž výmluvností ohnivou se chlubí,
 maršálská učí škola:
 držet huby.

S. H. S.

Říká se, že je despotie v právu,
 když „národ není zralý na svobody rána“.
 Prosím, tož ukažte nám jednu hlavu,
 která by byla aspoň zralá na tyrana.

5. Bohatá Amerika.

Na velkých jezerech, ve velkém státě Minnesotě, s obrovskými mlékárnami a nesmírným vývozem potravin ženám umírají hladem děti a lidé zabíjejí k obědu psy. V Michiganě útočí lidé s periferií na centrum města a pustoší jako vyhladovělá zvíř obchody s potravinami, přeplněné zbožím, které obchodníci nemohou prodati, poněvadž není peněz. V Ohiu padají Negři hladem pod vysokými pecemi továren, u nichž marně čekají na práci, zatím co hladoví a nezaměstnaní ze zoufalství podnikají útok na radnici. V Pennsylvanii klesají ve škole děti hladem a na řece Chester sněmují v tisícíhlavých zástupech nezaměstnaní, jejichž jedinou otázkou je denně, kde najít co do úst, aby se člověk dočkal po dnešku zítřka. Slova senátorů jsou plna optimismu: americká civilizace je vítězná.

U. S. A.

Mocná je krise. Netrvá však věčně.
 Naposled pak svou bídnou hlavu vypne,
 poslední občan náš až vděčně
 ve vlastním autu hladu chcípne.

Epilog.

„Není důvodu, aby dnes ještě byl nějaký člověk špatně nebo nedostatečně oblečen. Aby se nemohl najísti do sytosti. Aby musil bydlet ve špatných bytech, škodlivých svému zdraví. Kdyby celý svět byl pojímán jako jediný hospodářský závod, mohl by býti zaručen všestranný blahobyt.“

Jen kdyby přivedla tahle rozumná vlna lidstvo do pohybu, jaký nádherný svět bychom si mohli vystavět! Pro největší část života byli bychom zbaveni lopoty. Všechny potřeby lidí na naší planetě — potrava, dopravní prostředky, čisté, vzdušné a krásné bydlení ve zdravém přírodním okolí, potřebná služba zdravotní, výchova, společenská bezpečnost — všechno to by mohlo být bez nějaké mimořádné námahy s využitím dnešních technických prostředků zajištěno pro každého z lidí na celé zemi během 12 až 20 let. To nejsou fantastické smyšlenky. Národní hospodáři a vědeční badatelé dokázali, že by se dalo všechno tohle uskutečnit až do posledního bodu.

Jde jen o to, abychom se vzdali své hanebné vlažnosti a pokusili se s upřímným úsilím dáti se novým směrem. Cesta k velikému světovému státu, mocnému, svobodnému a šťastnému je pro celý svět otevřena.“

(H. G. Wells, dne 26. XII. 1931.)

Základna pro nacionální politiky.

Můj národe, hleď, potírám vždy tady
 internacionály obludu.
 Můj národe, jen pojdi, prosím, hlady,
 však s cizáky se smlouvat nebudu.

Velká Dohoda.

Nová cla. Kejkle s valutami. Špionáž zvládla.
 Tajné dohody. Odborné diplomatické fraky.
 Peníze na křižníky, na tanky a na letadla.
 To už jsme, prosím, viděli před jinou válkou taky.

Malá Dohoda.

Směji se, že si sama říkám zdvořilosti
 a banketů prý nemám taky nikdy dosti,
 zatím co musím pořád jen si dlužit.
 Chudá holka chce taky něco užít.

Milému Svazu Národů.

Kdo ti jen přijde pomoci,
 ty svorných států oltáři,
 bys na své dětské nemoci
 nám nestěnal až do stáří?

listárna redakce

O procesu Stříbrného přineseme článek příště, poněvadž odůvodnění rozsudku dostali jsme teprve při uzávěrce čísla.

BANKOVNÍ DŮM

PETSCHEK A SPOL.

PRAHA II,

BREDOVSKÁ 18

Adresa telegramů: Petschekomp

N A B Í D K Y A P O P T Á V K Y

Poplatek za jednu noticku zaslaný současně ve známkách obnáší Kč 10.—, služby a práce Kč 5.—

Prodám levně zachovalé cello. Nabídky do administrace t. l. pod čís. 34.

diovou stanicí s amplicionem dobré značky. Nabídky do administrace t. l. pod číslem 35.

se 4měsíční všestrannou praxí, přijme v Praze nebo poblíž Prahy místo. Nároky mírné, houževnatý a

svědomitý. Značka: „Třebas ihned“ do administrace t. l. pod čís. 36.

pokoj v Praze II. Nabídky do administrace t. l. pod čís. 37.

k realizaci technické novinky. Nabídky pod značkou „Filmový trik“ do administrace t. l. pod čís. 38.

Koupím starší ra-

JUDr., koncipient,

Hledám zařízení

Hledám finančníka

DOPISY URČENÉ PRO TUTO RUBRIKU OZNAČUJTE: NABÍDKY A POPTÁVKY A ČÍSLO INSERTU.

Obsah 52. ČÍSLA PŘÍTOMNOSTI: PAVEL SLOVÁK: O nový hospodářský plán. — JERONÝM HOLEČEK: Král a generál. — J. E. ŠROM: Světová krise a pětiletka. — EDUARD BASS: Pražská radnice nebyla v právu. — JAN ŠNOBR: Doba a osobnost. — ROSTISLAV KOCOUREK: Nad Českoslováky slunce nezapadá. — Pozvání k podepsání a odpověď. — Ty mrtvý lež a nevstávej. — Americká aristokracie pod lupou. — Státe, nepleť se do toho — státe, pomoz! — Teorie a praxe. — Všichni na palubu.

Přítomnost

za redakci odpovídá **Ferd. Peroutka**

nezávislý týdeník

vychází ve středu v nakladatelství

FR. BOROVI V PRAZE II., NÁRODNÍ TRÍDA 18

Telefon číslo 390-51 až 54 — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622

PŘEDPLATNÉ NA ROK Kč 100.—, NA PŮL ROKU Kč 50.—,

NA ČTVRT ROKU Kč 25.—, JEDNOTLIVÁ ČÍSLA Kč 2.—

Užívání nov. známek povoleno řed. pošt a tel. v Praze č. 13301-24-VI z 30. 1. 1924

TISKEM KNIHTISKÁRNY ORBIS, PRAHA XII., FOCHOVA TRÍDA 62

PRO ČTENÁŘE „PŘÍTOMNOSTI“!

M A S A R Y K ve fotografii (<i>Slovem uvádí K. Čapek</i>)	Jen váz. Kč 75.-	
		brož. Kč váz. Kč
HENRI DUBREUIL: Dělníkem v Americe (<i>Roboti či lidé</i>)	33.-	37.-
F. V. KREJČÍ: Češství a evropanství	28.-	43.-
JAN MERTL: Politické strany, jejich základy a typy v dnešním světě . 45.-		60.-
ADOLF PROCHÁZKA: Právní případ dra K. Perglera (<i>Kritický rozbor</i>)	12.-	—
B. RUSSELL: Boj o štěstí (<i>Proč jsou lidé nešťastní?</i>)	25.-	29.-
H. W. SCHNEIDER: Fašismus, jeho teorie a prakse v Itálii	55.-	65.-
K. ŠMEJKAL: Sociologie vojáka	20.-	28.-
FR. WEYR - ZD. NEUBAUER: Ústavní listina čsl. republiky, její znění s poznámkami . 30.-		—
M. A. ZIMMERMANN: Společnost Národů	60.-	75.-

NAKLADATELSTVÍ „ORBIS“ PRAHA XII. - U VŠECH KNIHKUPCŮ!

Napříč Afrikou vzduchem chlazeným vozem TaTra

Na cestu z Alexandrie do Kapského města napříč Afrikou zvolili Dr. Baum a sochař Foit vzduchem chlazenou Tatru, která hravě snesla obříže rovníkového vedra, nesnáze zarostlých cest, písčitého a bažinatého terénu. Díky bezrámovému chasis, výkyvným polonápravám a vzduchovému chlazení ujeli celkem **přes 24000 km bez jediného defektu.**

TATRA